

Behovet for andre aktører på politiets område

En studie i sikkerhet

Kandidatnr: 212

Veileder: Vidar Halvorsen

Leveringsfrist: 09-12-2004

Til sammen 17975 ord.

13.12.2004

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	KILDER	1
1.2	DEFINISJONER OG AVGRENSNINGER	1
<u>2</u>	<u>HISTORIKK</u>	<u>3</u>
<u>3</u>	<u>BEGREPET PRIVATISERING</u>	<u>5</u>
3.1	OPPGAVEUTFØRELSEN	5
3.2	FINANSIERINGEN	6
3.3	GRADEN AV KONTROLL	7
3.3.1	KONTROLL AV VAKTSELSKAPENE	7
3.3.2	ANMELDELSER AV USERIØSE AKTØRER	8
3.3.3	UTDANNING	9
3.4	I FORHOLD TIL BORGEREN	10
3.5	I FORHOLD TIL POLITIETS RESSURSER	13
<u>4</u>	<u>PRIVATEIDE OMRÅDER</u>	<u>13</u>
4.1	POLITIJURISDIKSJON PÅ PRIVATE OMRÅDER	15
<u>5</u>	<u>FOREBYGGING AV KRIMINALITET</u>	<u>17</u>
<u>6</u>	<u>VEKTERROLLEN I ET SOSIOLOGISK PERSPEKTIV</u>	<u>19</u>
6.1	VAKTSELSKAPETS UNIFORM KONTRA DEN ALMINNELIGE POLITIUNIFORM	20
6.1.1	KAN EN VEKTER OPPNÅ LIKE STOR RESPEKT SOM EN POLITITJENESTEMANN?	21
6.1.2	BETYDNINGEN AV ALDER	21
6.1.3	DEN KRIMINELLES SYNSPUNKT	22
6.2	VEKTER, EN MYK POLITIMANN?	23
6.3	PSYKIATRI OG TVANGSMAKT	29

<u>7</u>	<u>EN UTHULING AV ENHETSPOLITIET?</u>	<u>30</u>
7.1.1	POSITIV KONKURRANSE?	32
<u>8</u>	<u>VAKTSELSKAPENES GENERELLE OG SPESIELLE RETTIGHETER</u>	<u>33</u>
8.1	BEDRIFTENES RASJONALISERINGSPROSESS	34
8.2	VAKTSELSKAPENES LEGALE STATUS	34
8.2.1	LOVLIG SELVTEKT	34
8.2.2	FRIHETSBERØVELSE	35
8.3	SPESIELLE RETTIGHETER	39
8.3.1	FANGETRANSPORT	39
8.3.2	PATRULJERING	42
8.3.3	BOMILJØTILTAK	44
8.3.4	UTTRYKNING	47
<u>9</u>	<u>KONKLUSJON/OPPSUMMERING</u>	<u>49</u>
<u>10</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>52</u>

1 Innledning

Problemstillingen i denne spesialoppgaven er om samfunnet vil være tjent med å anvende andre aktører enn politi når det gjelder bekjempelsen av kriminalitet og opprettholdelse av ro og orden.

1.1 Kilder

De data jeg vil legge til grunn i vurderingene bygger dels på egne erfaringer som verditransportør med 5 års praksis i Securitas, dels på intervjuer jeg har hatt med en rekke vektere, fengselsbetjenter og polititjenestemenn, på litteratur fra ulike kriminologer i Norge, avisoppslag, samt enkelte undersøkelser og teorier fra utlandet. Kilder fra England og USA hvor den private sikkerhetsindustrien er mer utbredt enn i Norge, er vektlagt.

1.2 Definisjoner og avgrensninger

Sentrale eksempler på ”andre aktører” er vaktelskaper, som for eksempel Securitas eller Hafslund. Jeg vil i det videre avgrense mot andre typer aktører som kan delta i kriminalitetsforebyggende arbeid, som for eksempel helse- og sosialetaten, ”Nattravnene”, ulike religiøse samfunn, organisasjoner, idrettslag, ungdomsklubber, skoler og lignende. Det er gjort lite undersøkelser om temaet her til lands. Derfor vil jeg i argumentasjonen legge vekt på litteratur fra England og USA, der den private sikkerhetsindustrien er mer utbredt. De har mange typer aktører som ivaretar flere oppgaver enn vekterne i Norge.

I følge Jon¹ har begrepet ”forebygging av kriminalitet” i lengre tid vært et slagord for det kriminalpolitiske arbeidet. Straff har tradisjonelt blitt sett på som det viktigste forebyggende virkemiddel. De individual- og almennpreventive teoriene forutsetter at straff skal avskrekke borgerne. Etter hvert har man fått øynene opp for å gripe inn før lovbruddet blir begått, etter visdomsordene ”bedre føre var enn etter snar.” Målet er å være i forkant av den kriminelle handling og forsøke å legge forholdene til rette slik at

¹ Sitert i Finstad og Høigård (1997) s. 400.

ugjerningen ikke finner sted. Tanken om forebygging er hentet fra medisinen. Det er en behandlingsideologi hvor man ønsker å finne frem til årsaken til sykdom. Videre vil man finne metoder som helbreder den syke, samt at man forsøker å finne passende vaksiner slik at andre ikke blir smittet. Overført på kriminalitet ønsker man å foreta foranstaltninger i den hensikt at en potensiell lovbryter vegrer seg for å begå en kriminell handling. Målet er å skape et samfunn slik at potensielle gjerningsmenn av egen vilje foretar den "rette" handling.

Formålet med politiet fremgår av lov om politi av 4 august nr. 53. 1995 (pl.) § 1, (2):

Politiet skal gjennom forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet være et ledd i samfunnets samlede innsats for å fremme og befeste borgernes rettssikkerhet, trygghet og alminnelige velferd for øvrig.

Pl. § 1 (1) knesetter et enhetspoliti. Det vil si at polititjenesten skal utføres av politi- og lensmannsetaten. Politioppgavene skal løses innenfor en og samme organisasjon, i motsetning til en rekke andre land, blant annet hvor man ser en spesialisering, der flere politiorganisasjoner arbeider på hver sine felt eller på hver sine geografiske områder.² Videre blir politiets oppgaver nærmere presisert i lovens § 2. Det er spesielt pl. § 2 nr. 2 som er av interesse for oppgaven. Politiet skal "forebygge kriminalitet og andre krenkelser av den offentlige orden og sikkerhet." Problemstillingen er om politiutdannede tjenestemenn bør fritas fra de arbeidsoppgaver som vektere kan utføre. Et eksempel kan være fangetransport, som Hafslund har overtatt som et prøveprosjekt. Fremstilling av innsatte, ulike typer vakthold, ren patruljering og former for uttrykning, er andre eksempler. Formålet er å bidra til at politiet kan benytte kompetansen og ressursene på andre og kanskje viktigere oppgaver, for eksempel tradisjonell etterforskning. Jeg vil i det videre vurdere konsekvensene av en privatisering av enkelte politioppgaver. Det er muligens riktiger å snakke om hvorvidt det kan tillates flere aktører innenfor sikkerhetsindustrien. Videre vil jeg belyse hva slags utfordringer dette kan innebære i forhold til samfunnets krav og behov for trygghet.

² Finstad og Høigård (1997) s. 275.

2 Historikk

Vekterordningen har eksistert i flere hundreår. Det opprinnelige vekterinstituttet har sitt opphav i europeiske middelalderbyer. Man kan derfor ikke si at det er en nyskaping at andre aktører enn politiet bedriver det man i dag kan kalle politiarbeid³. Navnet vekter har tysk opprinnelse. Vektere holdt vakt i et kirketårn og gikk faste ruter i byen. De ropte eller sang klokkeslett og vindretninger hver time. Vekterne skulle sørge for ro, orden og sikkerhet og var utstyrt med en ca. 2 meter lang stav med en jernkule i enden.

Begrepet politi kontra begrepet politiarbeid (policing) har gjennom tidene blitt brukt om hverandre og vært gjenstand for forvirring⁴. Tidlig på 1800-tallet ble ”politi” brukt om den videre sosiale funksjonen av ”politiarbeid”. Selve begrepet politiarbeid er opprinnelig gresk. Johnston hevder at det refererer seg til et sosialt politisk fenomen i den greske bystaten. På midten av 1800-tallet ble selve ordet politi tatt i bruk. Den kontinentale betydningen refererte til spesielle funksjoner som for eksempel har med forebygging av kriminalitet å gjøre. Det var ikke langt fra dette til man begynte å anvende begrepet politi om ulike personer eller grupper. Det å opprettholde ro og orden var før i tiden et privat anliggende.⁵ De individene som stod uten familie var ikke godt nok beskyttet, fordi den primære kontroll var fraværende.

På 1000-tallet var det, i følge Forst⁶, normalt at menn stod sammen om å beskytte den engelske landsbyen. De slo alarm når den kriminelle oppførsel ble fremtredende. Lignende praksis utviklet seg også andre steder. Utover på 1300-tallet ble politivirksomheten ledet av en konstabel som delegerte oppgavene og ansvaret for bekjempelsen av kriminaliteten til såkalte ”tythings”. Forst skriver videre at det var 10 familier på 1 ”tything” og 10 ”tythings” på en konstabel som hadde rapporteringsplikt til sheriffen. Rollen mellom konstabel og sheriff regnes som den spede begynnelse på den offentlige politiordning. På 1300-tallet utviklet det såkalte ”watch-systemet” seg. Det lokale rettsvesenet var konsentrert rundt en fredsdommer, en konstabel, hans

³ Newburn (2001) s. 830 og jfr. pl. § 2.

⁴ Johnston (1992) s. 4.

⁵ Forst og Manning (1999) s. 4.

⁶ Forst og Manning (1999) s. 4.

assistent og en nattevakt. Kriminalitetskontrollen i London på 1600- og 1700-tallet utviklet seg i ulike retninger.

Det har vært forskjellige former for tilpassninger mellom den sentrale stat, lokale stat, borgerne og det kriminelle brorskap, inkludert beskyttelse, nepotisme og det private initiativ. I denne perioden hvilte lovhåndhevelsen i England på lokale ordninger hvor distriktene ansatte folk til egenkontroll. Kontrollmodellene reflekterte en oppsplitting av landet i små uavhengige områder. I denne sammenheng var lovhåndhevelse, politiarbeid og straff, i følge Johnston,⁷ opp til kjøper å forhandle om.

Politivirksomheten manglet noen som kunne ha den øverste kontroll. Den manglende organiseringen, sammen med korrupsjonen som oppstod i markedet, bidro til å oppmuntre befolkningen til selv å drive kontroll. Den fundamentale tanke, mener Johnston⁸, var at man skulle: "*set a thief to catch a thief.*" Dette kan også sammenlignes med selvtukt. "Selvtukt," er "en rettsstridig handling for å hevde sin egen eller en annens rett."⁹ Borgeren "tar loven i egen hånd." Dette vil jeg komme tilbake til i 8.2.1.

Den industrielle revolusjonen sent på 1800-tallet og utover på 1900-tallet sendte tusenvis av mennesker inn til områder som var bygd opp rundt fabrikker.¹⁰ Dette skapte et økt behov for politibeskyttelse. "Watch-systemet" og de private kontrollordningene viste seg å bli utilstrekkelige. Kjennetegnet på politiet i denne perioden var inkompetanse, korrupsjon og brutalitet.

I det forrige århundret ekspanderte politiets funksjon. De fikk flere oppgaver å ta seg av og politiets utilstrekkelighet ble satt på den politiske dagsorden. Et ønske om å få bukt med korrupsjonen og den herskende inkompetansen økte. På midten av 1980-tallet steg behovet for en annen form for politivirksomhet. Målet var å gjenetablere den tidligere stil. Politiet ville skape en nærhet til samfunnet og forsøke å bli mer familiær med utfordringene, opprette kontakter som kunne bistå, skape et samarbeid med borgerne og

⁷ Johnston (1992) s. 7.

⁸ Johnston (1992) s. 7.

⁹ Gisle (2002)

¹⁰ Forst og Manning (1999) s. 5.

forebygge kriminalitet. En beveget seg nå nærmere humane og demokratiske prinsipper. Det paradoksale er at politiet brukte århundrer på å etablere seg og bli dominerende over de private aktørene, men det tok kun to tiår før de private aktørene var på banen igjen. Dette kaller Johnston¹¹ ”gjenfødselen av de private aktører” (”The Rebirth of Private Policing”).

3 Begrepet privatisering

Det er viktig å merke seg to poeng. Det første er at det offentlige og det private er to beslektede uttrykk som brukes ved siden av hverandre. Et moderne samfunn hvor en av delene er totalt enerådende er utenkelig. Det andre poenget er fokuset på forskjellene mellom offentlige og private tjenester.¹² Den muligens største forskjellen går på kontrasten mellom det kollektive og det individuelle.

3.1 Oppgaveutførelsen

Johnston¹³ hevder at offentlig og privat kontroll er gjensidig avhengig av hverandre og i stadig utvikling. Det har med kulturelle variasjoner å gjøre, og med kontroll av personer som praktiserer, ikke bare offentlig lovlig håndhevelse, men også makt i form av eierskapet. Pitkin¹⁴ på sin side lister opp tre dimensjoner som angår sontringen privat-offentlig. Han hevder at kjennetegnet til de offentlige tjenester er tilgjengeligheten. Det skal ikke være en begrensning i hvem som skal nyte godt av tjenestene. Videre hevder han at tjenestene er åpne for granskning og synlige for alle og enhver. Forst¹⁵ skiller også mellom offentlige og private goder. Han definerer de offentlige godene som tjenester som er ikke-ekskluderende og udelelige. De retter seg mot samfunnet i sin helhet. Et eksempel kan være fotpatuljering. Så fremt tjenesten er tilgjengelig, er den tilgjengelig for alle. Et skille mellom fattig og rik er ikke gjeldende.

¹¹ Johnston (1992).

¹² Jones og Newburn (1998) s. 30.

¹³ Johnston (1992) s. 205.

¹⁴ Sitert i Jones og Newburn (1998) s. 29.

¹⁵ Forst og Manning (1999) s. 26.

3.2 Finansieringen

I det offentlige er tjenestene betalt via skatter og avgifter. De private tjenestene ytes av kommersielt drevet selskaper, motivert av profitt. Tjenestene betales av personer som ønsker å kjøpe seg bedre beskyttelse. Forst¹⁶ mener privatiseringen muligens kan forklares ved folks manglende ønske om å pådra seg skatter og avgifter, støtte regjeringens ekspansjon og spesielt den økende motvilje mot å se at pengene går ut av nærmiljøet.

De private godene er ytelser borgeren selv velger, og derfor selv må betale for. Kvaliteten på tjenesten avhenger av hva man er villig til å betale. Folk ser at politiet har for få ressurser og tar derfor saken i egne hender. Det vokser frem surrogatløsninger. Vakselskapene har et sterkt ønske om å kunne respondere på spesielle behov hos brukerne. Videre er det enklere for dem å kunne legge tjenesten til rette for den enkelte borger, fordi de ikke trenger å gå gjennom et tungrodd demokrati. De kan fylle tomrommet etter politiet.

Det kan være vanskelig i enkelte tilfeller å skille mellom hva som er en offentlig tjeneste og hva som regnes som en privat, fordi grupper går sammen om å danne samfunn hvor man betaler gebyr for å delta, for eksempel ”gated communities”.¹⁷ Disse gebyrene kan sammenlignes med skatter og avgifter som folk betaler til staten, et bidrag til de kollektive goder. Videre kan skillet være vanskelig fordi staten i enkelte tilfeller har subsidiert noen av sikkerhetsløsningene slike samfunn har valgt. Eksempler på dette har man i USA, Sør-Afrika og Irland.¹⁸

En tredje grunn til at skillet kan være vanskelig, skyldes statens ”contracting out”. Det er her snakk om en anbudsprivatisering som innebærer at produksjonen av varer og tjenester overlates til private aktører.¹⁹ Anbudsprivatiseringen kjennetegnes ved at den i prinsippet ikke skaper forskjeller i publikums betalingsbetingelser. Tilbudet er i regi av staten, og betales via skatter og avgifter. Myndighetene bestemmer hvordan tilbudet

¹⁶ Forst og Manning (1992) s. 16.

¹⁷ Se 8.3.3.

¹⁸ Bayley og Shearing (2001) s. 7.

¹⁹ Lorentzen s. 8

praktisk skal gjennomføres, med den virkning at fordelingen ikke blir annerledes enn ved et offentlig og kollektivt gode.

3.3 Graden av kontroll

Politiet skal være underlagt effektiv kontroll fra samfunnets side. De kontrolleres gjennom staten og SEFO. Spørsmålet er hvordan dette stiller seg i forhold til vaktelskapene. Hva slags kontroll har vi av dem? Jeg tenker da spesielt på kvaliteten på den tjenesten de tilbyr, videre hva slags utdanning de får og lignende.

3.3.1 Kontroll av vaktelskapene

Det fremgår av lov om vaktvirksomhet av 13 mai. Nr. 29. 1988 (vaktl.) § 2 at det kreves tillatelse for å utøve eller inngå en avtale om vaktvirksomhet. Denne blir man fratatt med hjemmel i vaktl. § 5 hvis betingelsene ikke lenger er tilstede. Dersom det er et foretak som bedriver vaktvirksomhet, må den daglige lederen ha en slik tillatelse. Tillatelsen blir gitt av politimesteren i det distriktet som virksomheten skal drives fra, og kan gis til personer over 21 år med norsk statsborgerskap. Videre stilles det krav om at vedkommende har fast bopel i Norge, ”har tilfredsstillendeandel” og for øvrig ikke anses uskikket til å kunne utøve vaktvirksomhet på forsvarlig måte i samsvar med ”god skikk innenfor bransjen”. I lovens § 4 stilles det krav til en tilfredsstillendeandel hos de ansatte, samt at de må være over 18 år.

I den private sikkerhetsindustrien er det beklageligvis et stort potensial for inkompetanse, fordi det blant annet ofte er relativt unge og uerfarne arbeidstakere. Videre kan det forekomme vektere som bærer uniformer uten å være forberedt på hva dette innebærer, samt at de kan misbruke makten de har i kraft av uniformen. Selskapenes ansatte kan være vanskelig å lede eller kontrollere.²⁰ Dette mener Forst gjelder spesielt når kontraktene er tildelt ulike selskaper periodevis. Problemet da er at mange vektere får tilgang på sensitiv informasjon.

Det kan hevdes at man har mer kontroll på statsansatte. Det er ikke bare staten som bør instruere de private aktørene. Selskapene bør foreta kontroller innad i bedriften. Målet er å luke ut de menneskene som ikke er egnet til å ha slik type jobb. Enkelte vektere er

²⁰ Forst og Manning (1992).

blitt sterkt kritisert for måten de har behandlet folk på. Det kan for eksempel være store og godt trente menn som oppfører seg som ”cowboyer”. Folk kan oppfatte dem som hardhente i sin utførelse av arbeidet. I denne sammenheng er det da viktig at selskapene selv fører kontroll med sine ansatte. De må sørge for at vekterne ikke går utover den myndighet de har. I og med at vaktelskapene er kommersielt drevet, kan det være hensiktsmessig at kontrollen intensiveres.

Slik det fungerer i dag er kontroll fra staten så å si fraværende. Man kan tenke seg en bedrift som går inn for å kjøpe en sikkerhetstjeneste fra et privat selskap. Spørsmålet er om bedriften har fått en falsk eller reell trygghet. Hvordan kan de være sikre på at de faktisk får den tjenesten de betaler for? Mobilvektene i Securitas er utstyrt med såkalt rispenner. På hvert objekt de er innom må de skanne en strekkode som fungerer som et bevis på at de har tatt inspeksjonen. Jeg er usikker på hvordan praksis er i forhold til å ta enkelte ”shortcuts”. Et eksempel kan være at vektoren skanner merket og drar videre, uten å gjøre jobben sin. Da bør man ha en kontroll av selskapene som sikrer at vektoren ikke har for liten tid på ruten sin slik at han blir fristet til å ta snarveier på objektene. Via rispennene kan selskapets ledelse sjekke nøyaktig på hvilket tidspunkt vektoren kom på stedet og finne ut hvor lang tid han har brukt. Videre mener jeg at det bør lages en kvalitetsmal på tjenestene. På den andre siden kan det hevdes at dersom vedkommende som benytter seg av tilbudene, ikke er fornøyd, kan han skifte til et annet selskap.

3.3.2 Anmeldelser av useriøse aktører

Det kan virke som om de fleste anmeldelser som er inngitt mot useriøse vaktelskap blir henlagt av politiet. Dette kan føre til mangelfull respekt for lovverket og igjen åpne for flere useriøse aktører i markedet. Det fremgår av forarbeidene at politiets oppfølging av loven har til nå vært lite tilfredsstillende. Mange er kritiske til politiets rolle som godkjenningsmyndighet og som kontrollør. Det blir hevdet at det ikke fungerer tilfredsstillende.

Grunnlaget for kritikken er at politiets kontrollgrunnlag har vært tilnærmet fraværende. Samfunnsmessige hensyn taler for at det bør innføres ordninger som kan gi myndighetene et bedre grunnlag for kontrollvirksomheten av de private selskapene, og dermed ”luke” ut de dårlige selskapene. Bransjeorganisasjonene selv har foreslått en

slags ”selvangivelsesordning” hvor man hele tiden skal gi en tilbakemelding på hva de driver med og hvordan de synes tjenestene fungerer. Det negative med dette kan være at det skaper en økt arbeidsmengde for vaktelskapene og staten som kontrollør. Jeg mener at dersom private selskaper skal overta visse politioppgaver, bør det avsettes ressurser til å kontrollere disse enhetenes arbeid. Samtidig bør man etterstrebe en balanse mellom bruken av politi og for eksempel vektere. Uansett bør politiet i hovedsak bekjempe den økende kriminaliteten og være den overordnede enheten.

3.3.3 Utdanning

Spørsmålet er om vekterutdanning i større grad bør være et offentlig ansvar²¹. I følge forskriften skal ”opplæringsprogrammet” være godkjent av godkjenningmyndighetene, men en slik forhåndsgodkjenning er ingen garanti for at selve opplæringen holder et høyt nok faglig nivå. Det har vist seg at utdanningen generelt sett er for dårlig med dagens regelverk. Dette gjelder både utdanningens innhold, lengde og organisering.

Videre har det blitt hevdet at utdannelsen er for kort, i tillegg til at politiets kontroll av utdanningens faktiske innhold og gjennomføring har vært tilnærmet fraværende. Dette har ført til at det kan være innslag av vektere som ikke har gjennomført noen form for vekteropplæring, men som likevel arbeider i bransjen. Jeg er selv et godt eksempel på dette.

I Securitashåndboken står det at man må ha en viss fartstid i selskapet for å ha lov til å drive med verditransport. Man skal ha vekterkurs innen et halvt års arbeidstid, samt at man etter hvert skal ha et verdikurs. Det eneste spørsmålet jeg fikk da jeg skulle begynne, var om jeg visste konsekvensene av det å gå uniformert og om jeg hadde hatt noen form for uniform tidligere. Etter å ha snakket litt om dette og gjennomgått et enkelt multimedialkurs, bar det rett ut på rute for å få opplæring. Etter at Securitas hadde blitt utsatt for noen ran, ble jeg sendt på verdikurs. Da hadde jeg jobbet i firmaet i ca 3 år. Vekterkurset har jeg enda ikke tatt.

Dagens ordning er neppe tilfredsstillende for å møte de kravene samfunnsutviklingen og kundene stiller til faglig kompetanse hos vekterne. Det er lite heldig at utdanningen

²¹ Ot.prp. nr. 54 Lov om vaktvirksomhet (1999-2000)

skal skje i vaktelskapenes egen regi. Dette har ført til et ujevnt nivå og en ulik kompetanse hos vekterne. De mindre selskapene kan mangle ressurser for å kunne gi en tilfredsstillende utdanning av sine vektere, mens de større vaktelskapene kan bli slepphendte fordi de tror de ikke vil bli oppdaget. De mindre selskaper kan også prioritere å ikke gi vekterne tilfredsstillende utdanning, for å spare penger, eller tjene penger nettopp for å bli større. Det er dette som kan være noen av ankepunktene ved å ha private vaktelskap innleid. Det vil alltid være useriøse aktører i markedet som kan ødelegge for de som ønsker å utføre tjenesten i henhold til avtalen.

En annen svakhet ved dagens ordningen er at det ikke foretas noen kontroll med hva slags faktiske kunnskaper den enkelte vakter har. Videre kan det oppstå problemer fordi vaktelskapenes oppgaver og enheter har ekspandert kraftig de siste årene. Dette resulterer i en hverdag som har blitt mangesidig og mer komplisert. Man kan derfor stille seg spørsmål om dagens opplæring tilfredsstiller de utfordringer og det kompetansebehov vekterne står overfor. Videre kan man også kritisere politiets kontroll av opplæringen i selskapene. Det gjelder både kontrollen med opplæringens innhold, kontroll med lærekreftene og kontroll av om opplæring i det hele tatt finner sted. På den andre siden, som Forst nevner, er det bare å bytte selskap hvis de ikke gjør en bra nok jobb. Dette kan tale for at aktørene bestreber seg på å gjøre en god jobb.

Jeg mener at det bør være et krav om lisensbruk i de private selskapene. Videre bør det, fra statens side, foretas inspeksjoner og ulike kvalitetskontroller. Målet bør da være å ”luke” ut de useriøse aktørene.

3.4 I forhold til borgeren

Politiet skal være en garantist for rettssikkerheten. Målet er at de skal hjelpe borgere, ikke bare enkeltindivider. De skal i utgangspunktet være en døgnåpen og aksjonsrettet virksomhet, som skal komme vederlagsfritt på publikums bestilling. De er derfor en del av statens kollektive tjenester. Det er en av deres sentrale oppgaver å verne om den personlige trygghet.

Vaktelskapene er på sin side avhengig av forbrukers villighet til å betale for deres tjenester. Ved å slippe til vaktelskapene i større grad, kan man risikere et classeskille

hva sikkerhet angår. Resultatet kan bli at det kun er borgere med god økonomi, som har anledning til å kjøpe seg trygghet.

Videre kan kommersialiseringen gi konsekvenser i form av ulike forsikringspremier. Personer som har økonomisk anledning til å leie inn en vokter for å ivareta sikkerheten, vil få en redusert premie. Et eksempel er de ulike alarmsystemer, som folket installerer i hjemmene sine. På den andre siden kan det antas at de som fra før har god økonomi, også har flere materielle goder som kan friste de kriminelle. De kan derfor muligens trenge høyere fysisk trygghet enn menneskene i de lavere sosiale lag. Det har imidlertid vist seg at det er folk som har det tøffest økonomisk, som lider mest etter et innbrudd. Om man benytter seg av de private selskapene, avhenger det av graden og hva slags type kriminalitet som avspeiles i området. Videre er kvaliteten og kvantiteten på politiets tjeneste av betydning. Et siste moment er hva slags frykt for kriminalitet som er tilstedet hos befolkningen. Olaussen har undersøkt sammenhengen mellom utsatthet og angst for kriminalitet.²² Hans konklusjon er at det ikke finnes noen systematisk sammenheng mellom den angsten folk har for kriminalitet og den reelle utsatthet. Det kan sies at frykten for kriminalitet kan være en ubegrunnet frykt, men det er denne frykten vaktelskapene kan tjene på.

Forst²³ peker på at nytten og kostnadene av tyverialarmer er både indirekte og direkte. Den direkte nytten av en alarm har en avskrekkende verdi. Man får redusert antall tyveri og annen kriminalitet i forlengelsen av tyveriet. Et alarmsystem kan virke preventivt ved å ta motet fra tyven og påvirke ham til å bryte seg inn i et annet hus uten alarm. Den indirekte nytten er, etter Forst mening, fred i sjela. Man får en følelse av trygghet. Denne følelse kan videre forplante seg til naboene som vet at bygningene i området er beskyttet. På den andre siden kan det etter mitt skjønn også resultere i at naboene uten boligalarm får en redsel for innbrudd. Den direkte kostnaden av et alarmsystem er installasjon og administrering av systemet. Den indirekte kostnaden hevder Forst er kostnadene ved at politiet rykker ut på falske alarmer. Finansieringen av politiet er som nevnt tidligere delt mellom hele befolkningen, ikke bare de som har kjøpt sikkerhetsløsningen. Derfor blir resten av borgerne indirekte delaktig i

²² Olaussen (1983)

²³ Forst og Manning (1992) s. 31.

finansieringen av sikkerhetsutstyret. Videre mener Forst det kan føre til nedgang i livskvalitet for de som ikke har boligalarm selv. De ser tegn som minner dem om at de selv behøver bedre beskyttelse, men som de ikke har råd til.

Hakim, med flere²⁴, foreslår en kreativ løsning på det classeskillet som har oppstått. De mener kostnaden av falske alarmer og problemene med utilgjengelighet for de fattigste, kan løses samtidig. De vil ha et system hvor eiere av alarmer bøtelegges for repeterte falske alarmer, et beløp som ikke er mindre enn tilnærmet gjennomsnittsverdien av hva det koster de gangene politiet må rykke ut. Pengene som kommer inn skal benyttes til å subsidiere de fattige med alarmsystemer eller andre foranstaltninger. Et annet alternativ er at vaktelskapene selv automatisk rykker ut på utløst alarm. En begynner da å nærme seg gråsonen for hva som i Norge er en politioppgave. Dette er kanskje en bedre løsning, fordi da betaler huseieren selv for uttrykningen.

Samtidig som politiet bruker ressursene på utløst alarm kan det begås lovbrudd andre steder. Hvor det er mest hensiktsmessig for politiet å være tilstede blir en vurderingssak i hvert enkelt tilfelle. De må vurdere nytten av at de kanskje pågriper en kriminell inntrenger i bolighuset, i forhold til muligheten for forebygging andre steder eller utføring av andre politioppgaver. Den tredje løsningen kan kanskje være at husstanden selv må betale politiets uttrykning. På denne måten løser en problemet med den urettferdige distribueringen av kostnader ved hjemmebeskyttelse.

Det er denne uønskede klasseforskjellen som kan være faren med en "privatisering" av politioppgavene. Mennesker bør ikke komme i en situasjon hvor man må sjekke om man har penger før man ringer en nødtelefon. Et resultat kan bli at ansvaret for kriminell bekjempelse blir lagt til borgeren selv²⁵. De blir direkte delaktig i planleggingen og de får den beskyttelse de selv måtte ønske. Individet får selv ansvaret for sin egen kriminalitetsrisiko. Jeg tror ikke samfunnet er tjent med en slik utvikling. Jeg mener at det bør være en balansegang, et samarbeid, mellom staten og de private aktørene, et samarbeid der det ikke skal være tvil om at det er staten, via politiet, som

²⁴ I Forst og Manning (1992) s. 31.

²⁵ Loader (2000)

skal være den autoritative. Målet burde være å legge til rette for et system som er til det beste for alle, eller for de fleste.

3.5 I forhold til politiets ressurser

Alle de henvendelser politiet får i løpet av et døgn fører til at de får en rekke ”restoppgaver” som kanskje i stedet burde ha blitt ivaretatt av andre offentlige instanser eller av andre aktører. Jeg kommer tilbake til dette senere i oppgaven. På den annen side kan man jo også risikere en økende grad av privatisering slik at politiets budsjetter nok en gang blir strammet inn, slik at vi til syvende og sist kan risikere et ”B-politi”.

4 Privateide områder

Historisk sett var offentlig og private steder definert ut fra eierskap²⁶. De private plassene var eiet av borgere, og den private fred ble opprettholdt uten innblanding fra andre. Det har imidlertid aldri vært en absolutt kongruens mellom det private eierskapet og de private stedene.

Johnston mener det er en legal tvetydighet knyttet til offentlige områder kontra private områder. Aktiviteter på private områder finner sted etter samtykke fra eieren.

Utviklingen har ført til at disse områdene har blitt en arena for alle og enhver. Cohen, Shearing og Stenning²⁷ mener vi erfarer en ny føydalisme hvor store åpne plasser er kontrollert av private aktører. De indikerer at kontrollmyndigheten skifter fra staten til de private selskapene. Vi er vitne til at statens suverenitet svekker sin stilling.

Innflytelsen fra staten er selvsagt ikke i ferd med å forsvinne, men det er åpnet for at makten blir delt. Loader og Walker²⁸ hevder at makten blir delt med det kommersielle markedet av polititjenester og sikkerhet, med private organisasjoner og kommunale autoriteter, samt mellom forbrukere og borgerne. Dette har ført til at enkeltpersoner kan få en direkte kontroll over det sosiale rom via kapital. Disse nye privateide områdene,

²⁶ Johnston (1992) s. 205.

²⁷ Sitert i Johnston (1992) s. 204.

²⁸ Loader og Walker (2001)

som for eksempel alle kjøpsentrene, ulike fornøylesparker, større borettslag, kinoer, flyplasser og så videre, har skapt et enormt marked for den private sikkerhetsindustri.

Det har oppstått et nytt behov for kontroll, gjerne kontraktsbasert, i kraft av eierskap. Et eksempel kan være eieren av et stort kjøpesenter som inngår en avtale med et vaktelskap for å ivareta butikkenes og kundenes sikkerhet. Det er både private mennesker og bedrifter som leier inn et vaktelskap. Noen kunder betaler etter hvor lang tid en inspeksjon tar, andre etter hvor hyppig de ønsker vekternes besøk skal være. Hvor mye en må betale for disse tjenestene, avhenger av hvor tidkrevende vaktholdet er for selskapet og selvsagt hvor enkelt det er for vaktelskapet å kunne koordinere oppdraget med andre lignende oppdrag.

Et alternativ til å leie inn et privat vaktelskap kan være at eieren bruker sine egne ansatte til å ta seg av vaktholdet, det vil si en form for egenkontroll eller en alternativ form for sekundær kontroll. Egenvakthold foreligger når et rettssubjekt enten selv, eller ved bruk av egne ansatte, driver vaktvirksomhet på eget område, det vil si et område som rettssubjektet selv eier eller bruker.

En av fordelene med de private vaktelskapene er at de kan bidra der en bedrift kanskje ikke har nok kunnskap om hva slags forhåndsregler som kan være fornuftig å ta i forhold til sikkerhet. Dette bør et vaktelskap ha bred kompetanse i. De er godt trent i å lese trusselbildet og kan, i den grad det er nødvendig, være en pådriver for de sikkerhetsløsninger som er de mest hensiktsmessige for bedriften. Problemstillingen, egenkontroll kontra det å leie inn et privat vaktelskap, har vært diskutert, for eksempel i forhold til privat autonomi og selvtekt. Pl. § 26 setter som et utgangspunkt grenser for hva privatpersoner har adgang til å foreta seg. I følge Justisdepartementet har siktemålet med bestemmelsen kun vært å plassere hovedansvaret hos politiet.²⁹ Videre hevder departementet at bestemmelsen ikke er til et hinder for at borgerne enkeltvis eller i fellesskap treffer tiltak for å beskytte sin eiendom eller disposisjonsrett, eller håndheve ro og orden på eget område ved for eksempel vakthold eller nabohjelp, se pl. § 26(2). Det kanskje mest ekstreme er ”self-policing”.³⁰ Departementet hevder videre

²⁹ Ot.prp.nr. 54 (1999-2000).

³⁰ Se 8.3.3.

at vaktelskapene bør kunne utføre tjenester i samme utstrekning som privatpersoner kan foreta egenbeskyttelse av seg selv og sin eiendom. Jeg velger å avgrense mot en nærmere redegjørelse av dette, da jeg anser det for å komme på kanten av oppgavens problemstilling.

4.1 Politijurisdiksjon på private områder

Johnston hevder at politiets villighet til å opptre på de privateide områdene er påfallende fraværende.³¹ Hvis dette er tilfelle for det norske politi, kan det tale for at vaktelskapene bør kunne få en utvidet myndighet til å utføre ren patruljering på disse områdene. Hvis grunnen til at politiet ikke deltar er mangel på ressurser, taler dette for at det er et reelt behov for vaktelskapet, men er årsaken at de ikke ser det som nødvendig, kan det stille seg annerledes. Det er mange uklarheter hva angår respekten for politiets jurisdiksjon over privateide områder.

Saken mellom *McConell v Chief Constable of Greater Manchester* (6 November 1988), kan illustrere dette. Saksøker McConell hadde, etter å ha nektet å forlate stedet, blitt eskortert vekk fra en privateid eiendom. Da han forsøkte å komme inn igjen, ble han arrestert på grunn av mistanke om at han sannsynlig ville forstyrre ro og orden. Saksøkerens hevdet at det var snakk om en frihetsberøvelse på feilaktig grunnlag, men fikk ikke medhold. Denne saken er et eksempel på de vanskelighetene som kan oppstå når politiet utøver offentlig jurisdiksjon på det private og kommersielle området.

I følge politiinstruksen³² (pi) § 8-6 (2) har politiet adgang til møter og forsamlinger som avholdes offentlig, men i private lokaler eller på privat grunn. De skal som et utgangspunkt ikke gripe inn for å opprettholde ro og orden, men ønsker arrangøren bistand, skal de bistå. Ved avvikling av større arrangement, som for eksempel konserter, fester, idrettsstevner, festivaler og lignende, kan politiet enten på eget initiativ eller på anmodning fra arrangøren opprette en form for vakt- og sikkerhetstjeneste.³³ Hvis det av ordensmessige grunner er påkrevd med særlig politioppsyn, kan politiet

³¹ Johnston (1992) s. 207.

³² Alminnelig tjenesteinstruks for politiet av 22-06-1990 .

³³ Auglend mfl. (2004) s. 845.

med hjemmel i pl § 25 pålegge arrangørene helt eller delvis å dekke utgiftene. Refusjonskravet skal begrenses til det som er høyst nødvendig.

Bakgrunnen for nødvendighetskravet er at politioppgaver som hovedregel skal være et offentlig ansvar, samt at politiet ikke skal starte kommersiell drift av sikkerhetstjenester. Vaktholdet skal, så lang det lar seg gjøre, dekkes opp med ordinær tjeneste. Ved store arrangementer er det vanlig at arrangøren sørger for privat ordensvern, jfr. Pl. § 26 (2). Målet er å redusere behovet for politiets tilstedeværelse. Enkelte arrangører leier inn idrettslag som tar vaktholdet som en dugnad til inntekt for klubbkassa. Andre velger å leie inn et vaktelskap.

Jeg har som privatperson deltatt i arrangementskomiteer ved ulike anledninger. De erfaringer jeg har gjort, er at det har en bedre preventiv effekt å benytte seg av vektere kontra folk fra en idrettsklubb. Kvaliteten på tjenesten er vanligvis høyere med et vaktelskap. Når arrangørene benytter seg av de innleide idrettslagene, registrerte man en markant nedgang i publikumsinntekter. Jeg antar at de i større grad var tilbøyelig til å slippe inn venner og kjente gratis. Dette kan forklares ut fra Christies tanke om tette samfunn.³⁴ Han hevder vi kontrollerer hverandre, alle sammen, hele samværstiden. Graden av kontroll avhenger av hvor tett vi lever, hvor synlig vi er for hverandre eller hvor avhengige vi er av menneskene rundt oss. I små lokalmiljø er det lettere å holde kontroll med hverandre. Hva naboen bedriver tiden sin med er lettere å se i tette samfunn.

Mitt poeng er at vaktene fra idrettslagene kjenner for godt, eller lever for tett på, de menneskene som vil gratis inn på arrangementet. Det er derfor vanskeligere for dem å si at de må betale. Denne sontringen kan man også se hvis man vurderer vektere opp mot politiet. Vektere blir ofte en del av et lokalt miljø. De blir ofte godt kjent med folk i området og har god kjennskap til det som skjer. Denne nærheten til miljøet kan muligens starte en interessekonflikt for vekteren. Det kan være vanskelig å angi noen han kjenner godt og har fått et nært forhold til. Resultatet kan beklagelig bli at han søker å skjule ulike hendelser i miljøet. Dette taler sterkt i mot at vektere kan bidra til en bekjempelse av kriminalitet. På den andre siden kan slik kunnskap bidra til at de vet

³⁴ Christie (2001) s. 15.

hvor tiltak bør iverksettes. Lokalkunnskap gjør det enklere å vurdere trusselbildet, og faktisk benytte seg av reelle tiltak som fungerer. I denne sammenheng skal man ikke glemme at de samme vurderinger kan komme til anvendelse på politiet. Jeg tenker da på nærpolitimodellen.

5 Forebygging av kriminalitet

Kriminalitetsforebyggende arbeid har som et utgangspunkt blitt ansett for å være en offentlig oppgave. Dette trenger ikke lenger være gitt, i og med at mye av det kriminalitetspolitiske arbeid appellerer til det brede lag av folket. Det er ønskelig å stå samlet for å bekjempe kriminaliteten. Begrepet ”forebygging av kriminalitet”³⁵ er verken entydig eller konsist. Nettopp fordi det er upresist, formulert i generelle vendinger og er lite brukbart empirisk, er det velegnet og nyttig i den politiske debatt.

Det er som kjent politiets oppgave å opprettholde ro og orden.³⁶ Staten har politimonopol, og det er offentliges oppgave å håndheve lovgivningen i organiserte former. Den private vaktbransjen bidrar også til å skape trygghet og sikkerhet i samfunnet. Slik det fungerer i dag er vaktsselskapene et viktig supplement til politiet.

Med opphav i medisinen har det utviklet seg ulike forebyggende strategier som kan deles i tre: primærforebygging, sekundærforebygging og tertiærforebygging.³⁷

Innenfor primærforebygging rettes arbeidet mot mulige problemer før de oppstår ved å fjerne eller begrense faktorer som skaper disse problemene. Målet er å nå hele befolkningen eller utvalgte grupper. Arbeidet kan bestå i å etablere ulike aktiviteter i utsatte områder for å unngå en oppblomstring av et narkotikamiljø. Det kan for eksempel være en rekke fritidsaktiviteter som ungdomsklubber, idrett, kurs og lignende. Videre kan det bestå i situasjonell forebygging, hvordan områder rent fysisk blir bygd opp: veinettet, plasser som på kvelden blir mørke og uoversiktlig, og så videre. Hvis

³⁵ Finstad og Høigård (1997) s. 402.

³⁶ Jfr. pl. § 2.

³⁷ NOU (1991:10)

man øker sikkerheten i byområdene ved å lage ulike fysiske hindringer, kan det resultere i økt kriminalitet andre steder hvor man ikke gjennomfører lignende tiltak.

I tillegg kan framkommelighet være en annen grunn til at gjerningsmennene ønsker å begå lovbrudd et annet sted. Etter hvert som nabolag vokser, skaper det behov for bedre kommunikasjon. Det kan føre til et bedre veinett og økende forbindelse av buss og lignende. Det gode nærmiljøet endrer seg, flere mennesker kommer til, og man blir mer distansert fra hverandre. Avstand skaper en større tilbøyelighet til å begå kriminelle handlinger mot personer man ikke kjenner, i motsetning til nærhet som skaper kunnskap om hverandre og dermed mindre kriminalitet, frykt, voldsutøvelse og trusler.³⁸ Det å stole på folk blir vanskeligere og holdninger endrer seg. Dette fører igjen til at det blir økt utsatthet for kriminalitet. Naboene i villastrøkene kan bli et nytt mål for gjerningsmennene.

I og med at kriminaliteten er i stadig utvikling, bør man i større grad bli flinkere til å følge opp på sikkerhetsindustriens arena. En må finne bedre løsninger for bekjempelsen av de utfordringer kriminalitetsutviklingen innebærer. Vaktselskapene er dyktige til å tenke alternativt og forsøke å finne bedre løsninger. Undersøkelser fra utlandet viser at de er raske med å benytte seg av ny teknologi i bekjempelsen av kriminalitet.³⁹ Jeg tenker da spesielt på utviklingen innenfor kameraovervåkningssystemer, bærbare alarmtrykk, videoovervåkning og lignende. Slike kontrollmetodene vokser frem som et resultat av avstanden som har oppstått.

”Sekundærforebygging” er ”arbeid rettet mot grupper i faresonen, og omfatter tiltak i forhold til problemskapende prosesser som ikke er blitt forhindre på et tidligere stadium”.⁴⁰ For politiet vil dette først og fremst være en målrettet operativ tjeneste. Andre eksempler kan være forebygging via holdningsskapende undervisning mot risikogrupper og politiets aktivitetsklubb.

³⁸ Christie (2001).

³⁹ Forst og Manning (1992) s. 21.

⁴⁰ NOU (1991:10).

Den tredje kategorien, tertiærforebygging, regnes for å være tiltak rettet mot individer som allerede har vært i en sykdoms- eller problemsituasjon. Målet her er å vedlikeholde et funksjonsnivå, hindre en forverring av eksisterende problemer eller å forhindre at disse blir kroniske. Målet er å hindre en videreutvikling av en etablert antisosial atferd. Eksempler på politiets arbeid i denne kategorien kan være situasjonell forebygging, målrettet operativ tjeneste og etterforskning som leder frem til fellende bevis og oppklaring av lovbrudd.

Johnston⁴¹ viser til to samfunnsvitere, Shearing og Stenning, som deler forebyggingsbegrepet i to:

While the preventative role of the public police is almost universally referred to in terms of "crime prevention", private security typically refer to their preventative role as one of "loss prevention", thereby acknowledge that their principal concern is the protection of their clients' assets.

De skiller med andre ord mellom "kriminalitetsforebygging" og "tapsforebygging". Det vekterne på dette området er mest kjent for i Norge, er den tapsforebyggende virksomhet. Vaktelskapene blir innleid for å forhindre og redusere skader på eiendommer og verdier. Grensedragningen mot politiets oppgaver gir ikke størst problemer her. Det kan stille seg annerledes når man tenker på de vakt- og kontrolltjenester selskapene tilbyr. Slik virksomhet kan anses for å være i grenseland. Norske Vaktelskapers Landsforening⁴² hevder at vekterens passive tilstedeværelse på offentlig sted i seg selv virker konfliktdempende og forebygger kriminell atferd.

6 Vekterrollen i et sosiologisk perspektiv

Av forskriften § 6⁴³ fremgår det at vaktelskapets uniform skal godkjennes av politimesteren i det distrikt selskapet søker om tillatelse. I særlige tilfelle kan politiet gjøre unntak fra regelen om uniformering. Eksempler på dette kan være når de skal utføre kontrolltjenester. Uniformen skal tydelig merkes med firmanavn og ordet

⁴¹ Johnston (1992) s. 102.

⁴² Ot.prp.nr. 54 Lov om vaktvirksomhet. (1999-2000).

⁴³ Forskrift om vaktvirksomhet.

”veker”. Strl. § 328 nr. 1 setter forbud mot bruk av uniformer som lett kan forveksles med offentlige tjenestemenns. En veker kan på grunn av uniformen stilles i en mellomstilling mellom politi og borger, dette fordi folk i enkelte situasjoner kan oppfatte dem som politi eller at de har en forventning om at de har myndighet til å gripe inn i ulike hendelser. Problemet i denne sammenhengen er borgerens reaksjon på at det er en person i vekteruniform som tar seg av ”politilignende” oppgaver.

6.1 Vaktelskapets uniform kontra den alminnelige politiuniform

Spørsmålet er hvordan den allmenne mann i gata vil reagere på en veker ikledd vaktelskapets uniform, i forhold til den respekt vedkommende har for en uniformert polititjenestemann. Kan man si at mennesker føler den samme trygghet uavhengig om det er en veker som patruljerer i området, eller en politipatrulje? Reaksjonene avhenger av hva slags erfaringer man har fra før, i forhold til politiet og vektere. Videre kan en stille spørsmålet om yngre mennesker har større respekt for politiets irettesettelser, om en eventuell kriminell løpebane har noen betydning og om den uniformertes opptreden er av betydning. Disse spørsmålene vil bli drøftet nedenfor.

Vaktelskaper har overtatt ansvaret for sikkerheten på flere flyplasser i Norge.

Spørsmålet er hvordan folk reagerer på dette. Jeg mener at media kan være med på å påvirke reaksjonene. Det kommer an på hvordan de ulike sakene og reportasjene blir vinklet. Videre vil det avhenge av hva slags preferanser hver enkelt har. Det kan for eksempel være forskjell på et gammelt menneske som kun sitter inne og får med seg nyhetssendingene og en ung gutt som er ute i bybildet og ser hva som i realiteten skjer.

Massemediene vil med andre ord påvirke oss ulikt. Olaussen har skrevet en artikkel som omhandler angst for vold, som blant annet viser hvordan holdninger ofte er skapt av media.⁴⁴ Hvis vekterne får bred støtte i media, og det fremgår der at de tar seg av de ulike utfordringene på en verdig måte, kan dette påvirke oss til å være positive til oppkomsten av vaktelskapene, slik at vekteren oppnår respekt.

⁴⁴ Olaussen (1995).

6.1.1 Kan en vekter oppnå like stor respekt som en polititjenestemann?

For å kunne oppnå respekt i de ulike kretser, er det viktig at folk får inntrykk av at vekterne støttes av politiet. Et eksempel kan være vekteren som har pågrepet en tyv på ferske spor. Det er i slike tilfeller viktig at politiet kommer til stedet og følger opp det forarbeidet vekteren har foretatt seg. Dette vil etter min mening gi både en allmenpreventiv- og en individualpreventiv effekt.

Jeg har i denne sammenhengen vært i kontakt med avdelingslederen i Securitas, som har ansvaret for en rekke objekter blant annet i Karl Johansgate. Jeg spurte om hva slags erfaringer vekterne hadde på dette punktet. Han kunne fortelle at de hadde et meget godt samarbeid med politiet, fordi vekterne ikke kontaktet dem i tide og utide, men kun i de tilfellene det var et reelt behov. Han forklarte at problemet kunne være at det ofte tok lang tid før politiet kom på stedet. Samarbeidet med politiet taler for at vekterne kan oppnå respekt, men neppe like stor respekt som en politibetjent vil kunne ha. Etter mitt skjønn er ikke det et mål i seg selv. I stedet, som nevnt ovenfor, å skape et "B-politi", kan samfunnet være tjent med at vi kan utvikle en gruppe "elitevektere". Jeg mener vektere som etter å ha tatt ulike kurs på Politihøgskolen, kan få en begrenset politimyndighet på det området de har blitt spesialtrent på, og fått god opplæring i. Eksempler på at utviklingen har gått i den retning sees nå også i Norge.⁴⁵

6.1.2 Betydningen av alder

Det vekker oppmerksomhet når man observeres uniformert. Dette merket jeg spesielt når jeg var på kjøpesentrene for å fylle minibanker. Folk kom stadig vekk bort til meg for å stille meg ulike spørsmål angående senteret. Jeg ble et menneske som folk følte at de kunne kontakte for å få informasjon. Videre har jeg ved noen anledninger hjulpet til med vakthold når det har vært tivoli og marked i byen. Spesielt ved slike tilstelninger merker man behovet for vekternes tilstedeværelse. Barn kom ofte bort til meg for å få hjelp. De kunne for eksempel ha mistet de menneskene de kom sammen med, og trengte hjelp til å finne dem igjen. Andre hadde mistet foreldrene sine, og storgråt. Jeg kunne godt merke den tryggheten som disse barna følte, ved å ha oss rundt seg. De ble lettet når de endelig kunne få den hjelpen de søkte, samt litt trøst.

⁴⁵ Se 8.3.1.

Hvis jeg skal vurdere tenåringene, merket jeg at de moret seg ved å kunne slenge noen bemerkninger og tulle med meg og kollegaene mine, for å tøffe seg litt for oss og vennene sine. De tolket oss som et slags lekepoliti som de kunne ha det gøy med. Dette tyder på at synet på vekteren kan være aldersbestemt, selv om også tenåringene kunne komme bort til oss hvis det hadde skjedd noe de ble redde for og de trengte hjelp til.

Ser man på litt eldre ungdom, tror jeg ikke vekterens tilstedeværelse har så stor betydning. De vet som oftest at vekteren ikke har noen større rett til å gripe inn enn dem selv. Man kan da ende opp med å snakke til en ”døv” forsamling. Den erfaringen jeg har med voksne mennesker, er at de lytter til hva man har å si og oftest innretter seg etter det. Selvsagt kommer det an på hvordan jeg som vokter angriper situasjonen. Hvis jeg har vært litt brå eller hevet stemmen min, så oppfattet folk at de ble irettesatt og kanskje ikke ønsket å høre på mine anmodninger. I de tilfellene hvor jeg forsøkte å få til en dialog med dem og kanskje forklarte bakgrunnen for ordren, var de som regel samarbeidsvillige.

Det er meget spennende å se hvordan god kommunikasjon kan løse de fleste situasjoner. Den eldre garde, for eksempel pensjonistene, har etter mine erfaringer stor respekt for vektere. De kommer gjerne bort for å snakke og stille spørsmål om ulike ting. Slik jeg har oppfattet det, ser de på vektere som en trygghet. Det som kanskje skremte meg mest når jeg gikk uniformert, var alle de gangene små barn, 3-4 år, som løp og gjemte seg når de så oss komme gående. De skrek: ”Hjelp!!!! Der er politiet!!!” Securitas har de samme fargene på uniformen som det politiet har.

Etter disse episodene har jeg lurt på hva ungene er blitt opplært til å tro. Skal ikke politiet være en trygghetsfaktor i samfunnet? Noen ganger får man inntrykk av at foreldre bruker politiet som ”skremselspropaganda” i oppdragelsen. Dette kan resultere i den opptreden jeg beskrev ovenfor. Jeg har etter dette kommet til at borgerens alder har innvirkning på hvordan man tolker en vektors synlighet.

6.1.3 Den kriminelles synspunkt

Et spørsmål er om en eventuell kriminell løpebane har noen betydning for hvordan man oppfatter en vokter i uniform. Etter mitt skjønn er som regel en kriminell bevisst på hva

en vekter har lovhjemmel for å gjøre. De vet at vekteren må tilkalle politiet for å få assistanse og at dette kan ta tid. Resultatet kan være at de er likegyldige til at det er en vekter på stedet.

6.2 Vekter, en myk politimann?

Et spørsmål er om en vekter i større grad enn en polititjenestemann kan bidra til å øke befolkningens indre kontroll. Kan en vekter på sikt sammenlignes med rollen som den myke politimannen, som for eksempel lensmannsetatens menn kan regnes for å være? Som jeg har nevnt ovenfor, har folk flest ikke like mye respekt for en vekter, som de har for en polititjenestemann. Dette kan tale for at de i større grad er prisgitt kommunikasjon med folk. Det at folk ikke ser på vekteren som så autoritativ, kan bidra til at de ikke er i opposisjon. Vekteren blir en del av lokalmiljøet. På den andre siden kan vissheten om at de ikke har lovhjemmel til å bruke tvangsmakt, føre til at borgerne ikke vil innordne seg vekterens krav. Videre kan muligens liten respekt i utgangspunktet tilsi dårlig kommunikasjon. Dette kan altså peke begge veier. I og med at vekteren ikke har lovhjemmel for å bruke tvangsmakt, er de tvunget til å benytte mykere metoder, eksempel kan være samtaler.⁴⁶

Vekterne er ofte relativt unge. Det kan tale mot at vekterne kan ha positiv effekt på menneskers indre kontroll. De kan på grunn av alderen mangle god rutine og erfaringer med bekjempelse av kriminalitet. Slik erfaring bør en anta at en eldre politibetjent har, og selvsagt en eldre vekter. Eldre kan muligens tolke de ulike hendelsene på mere rasjonelle måter. På den andre siden kan nettopp den unge alderen tale for at de i enkelte miljøer blir hørt og forstått.

Balvig⁴⁷ har i en artikkel tatt opp problemstillingen formell/uformell kontroll og ytre/indre kontroll. Det hevdes skriver han, at svaret på manglende kontroll og kontrollbrist er at man trenger flere kontrollører og større ressurser til de eksisterende kontrollanter. For å vurdere denne påstanden trekker han frem fire bilder av politiets kontrollutøvelse.

⁴⁶ Mer om dette nedenfor.

⁴⁷ Balvig (1997) s. 65-76.

Det første bildet er et tenkt bilde fra England i 1960-årene. Det omhandler en demonstrasjon hvor titusener av mennesker deltar. De demonstrerer mot USA's krigføring i Vietnam. Det er kun noen få synlige politibetjenter tilstede. Hovedsakelig tar de seg av trafikkavviklingen. De andre går enkeltvis rundt og snakker med demonstrantene. Det er ingen innbyrdes synskontakt mellom betjentene. Betjentene anser det viktig å vise respekt for demonstrantene. De forteller dem at de må ta kontrollen over demonstrasjonen selv hvis den utarter seg. Betjentene lar de få inntrykk av at politiet ikke er i stand til å gripe inn hvis det skulle skje noe.

Hensikten med politiets strategi i dette eksemplet er å appellere til demonstrantenes indre kontroll. De ønsker å gi dem en slags tillit. De fjerner seg fra den formelle kontrollen. De forsøker å skape et miljø som på best mulig måte får demonstrantene til selv å ha lyst til å gjøre de riktige tingene.

Et annet eksempel Balvig redegjør for, er fra en demonstrasjon i København. Temaet for demonstrasjonen var lik som ovenfor, men her arbeidet politiet på en annen måte. Det var færre demonstranter enn i London, men til gjengjeld var det mange polititjenestemenn tilstede. De fremstod som et hard-politi. Betjentene gikk rundt minst to og to i uniform. Det var en klar markering av politiet på den ene side og demonstrantene på den andre.

Balvig forklarer at det styrende polititaktiske prinsipp var helt åpenbart. Det svakeste punkt måtte ikke være svakere enn at det kunne holde. I dette tilfellet var det ingen samtale mellom partene. Her var det med andre ord et klart skille mellom overvåkerne og de overvåkede. Demonstrasjonen utviklet seg til en rekke bataljer, dels mellom demonstrantene innbyrdes og dels mellom demonstrantene og politi.

Men hva forårsaket denne utviklingen? Balvig skisserer at mulige årsaker kan være at det var en annen mentalitet hos deltagerne, tilfeldigheter eller at det kanskje var et resultat av politiets rolle i demonstrasjonen. Her var det den ytre kontroll som rådet. Demonstrantene fikk anvisninger og kommandoer om hvordan de skulle oppføre seg. Det var ikke lenger en uformell kontroll som det var i den første demonstrasjonen.

Det kan hevdes at utviklingen skyldes demonstrantenes redsel eller at de ble provosert på grunn av politiets jerngrep. Bataljene kunne også være et resultat av at de ikke fikk aksept for det de foretok seg. Demonstrantene oppfattet kanskje at politiet motarbeidet dem, i stedet for å stille med et åpent sinn til demonstrasjonen.

Det andre bildet, som er reelt, er fra Finland på 1970-tallet. Fengselsvesenet hadde i noen år problemer med ulike tilfeller av innsattes overgrep på fengselsbetjentene. Dette resulterte i at personalet krevde økt beskyttelse. Bedre bemanning var løsningen. Da kunne de være flere hvis det skulle oppstå noe. Videre hevdet de at det var viktig at de var i stand til å kunne demonstrere sin overmakt. Det ble etter dette foretatt en undersøkelse, hvor man gikk gjennom de ulike tilfellene av overgrep. Resultatet var oppsiktsvekkende. Overgrepene hadde ikke skjedd i de situasjoner hvor personalet mannskapsmessig eller på andre måter kunne sies å være underlegne. Alle tilfellene av overgrep hadde skjedd i de perioder hvor det hadde vært flest personalmedlemmer tilstede. Balvig sier⁴⁸: ”Snarere enn styrke synes således svaghed mest effektivt at forebygge overfald m.v.” Dette hevder han er fordi man gjør mer for å forebygge ulike episoder når man er svak og underlegen. Man er mer i forkant av det som skjer, samt at man antageligvis benytter seg av mykere metoder.

Det tredje kontrollbildet er fra Danmark i 1980-årene og bygger på et reelt eksempel. Det er ikke bare fengselsbetjenter som er utsatt for voldsrisiko i forbindelse med de roller man innehar i sitt arbeid. Balvig mener at det kan gjelde andre kontrollører også. Undersøkelsen viser at det ikke er vold som er den hyppigste årsaken til at politiet kommer fysisk til skade.

Politifolk selv har to hovedforklaringer på utviklingen av og variasjonene i politiets faktiske risiko for å bli utsatt for vold. Den ene har å gjøre med den virkelighet politiet skal arbeide i. Politiet støter på ulike utfordringer avhengig av hvilket miljø de arbeider i. De hevder at risikoen avhenger av hvor aggressive og voldelig de er de som skal bli kontrollert. Den andre forklaringen har å gjøre med den måten politiet utøver sin kontroll på. De mener politiet skal ha, og vise at de har, overmakt. En potensiell volds mann skal ikke være i tvil om hva som skjer hvis han foretar en voldshandling.

⁴⁸ Balvig (1997) s. 67.

Eksemplet illustrerer sammenhengen mellom voldshyppigheten og polititetthet. Resultatet tilsier at politifolkene langt på vei hadde rett. Det var riktig at den virkeligheten politiet fungerte i og de egenskaper ved de menneskene som de ble konfrontert med, var av betydning for forekomsten av vold mot tjenestemannen. Videre var det riktig at polititettheten, politistyrkens størrelse i forhold til folketallet og kriminalitetshyppigheten i et område, var av betydning. Det som kanskje var mest oppsiktsvekkende var at det ikke var forhold ved en potensiell gjerningsmann eller kriminalitetsbildet som gjorde utslaget, men faktisk forhold ved politimannen selv. En kan da spesielt peke på politistyrkens aldersmessige sammensetning. Balvig siterer⁴⁹: ”Jo ældre politistyrken er i et område, jo mindre forekomst af vold mod politiet.”

Det andre man kan merke seg er at problemstillingen rundt polititetthet fikk et annet resultat enn forventet. Det visste seg at jo mindre bemanning en hadde i et område i forhold til arbeidsoppgavene, jo mindre forekomst av vold mot politiet. Hva kan være årsaken til dette resultatet? En grunn kan være ulik rutine i registrering og rapportering. En politimann som har vært i tjenesten en del år har kanskje blitt litt ”avslipt i kantene” gjennom årenes løp og lar derfor enkelte hendelser forbigå i stillhet. Videre kan det være et bemanningsspørsmål. På de stedene hvor politiet er godt bemannet, kan de ha bedre tid til å registrere de ulike hendelsene. En eldre betjent kan muligens være litt mer besindig, og velger derfor å benytte litt mykere metoder eller kontrollteknikker enn de yngre og kanskje mer uerfarne.

Det fjerde kontrollbildet er oppdiktet og dreier seg om en tenkt trafikksikkerhetsdebatt i det hollandske parlament. En ønsket å få ned antall drepte i trafikken. Flere av de politiske partiene krevde mer ressurser til politiet. De ønsket å intensivere sin innsats på veiene med det mål å få ned hastighetene. Politiets undersøkelser i saken viste at det var formåltjenlig å minske ressursene og trafikkontrollen. De besluttet å fjerne seg helt fra veiene. Dette gjaldt også helikopterovervåkning.

Politiets tre hovedbegrunnelser for tilbaketrekningen var for det første at politiet generelt stod maktesløse ovenfor problemet. Hvis det skulle hjelpe med økte ressurser, måtte det være en utopisk mangedobling. For det andre begrunnet de det med at

⁴⁹ Balvig (1997). 69.

spørsmålet hadde en etisk eller en demokratisk side. De hevdet at trafikantene selv måtte ta ansvar for å løse problemet. Problemet eller ansvaret ble flyttet fra politiet og til befolkningen. Man ønsket å oppnå en indre kontroll hos befolkningen. Målet var å ”lære” folk å ta ansvar selv og gi dem den tillit de trengte for at de kunne ta de riktige vurderingene.

Politiet ønsker å skape et miljø som forhåpentligvis gjør at borgerne tar de rette valgene. Den tredje hovedbegrunnelsen er at man uansvarliggjør befolkningen ved at politiet påtar seg problemet. De vil ikke ha en høy grad av formell kontroll. Videre er det et mål at befolkningen ikke skal handle ut fra en frykt om å bli tatt i for høy hastighet, men at de handler ut fra et valg hvor man har tatt hensyn til seg selv og sine medtrafikanter.

Balvigs konklusjon er at⁵⁰

mindre kontroll er mere effektiv som kontrol end mer kontroll. Jo mere der kontrolleres desto mer kontrolløse bliver de, der kontrolleres, og jo mer bliver der derfor at kontrollere. Jo større den ydre kontrol, desto mindre stimuleres den indre. Jo større den formelle kontrol, desto mindre stimuleres den uformelle.

Dette kan gjerne kalles den formelle kontrollis logikk. Og han mener det er en selvforsterkende prosess. Hvis man reduserer den formelle kontroll, vil det skape et behov for ytterligere reduksjon. Kontrollen er en sosial prosess og kan være et mål i seg selv. På hvilken måte kan en vektor bidra til at den indre kontroll økes?

Som illustrasjon av spørsmålet ovenfor nevner jeg erfaringen jeg hadde fra en reise til Egypt i høst. Det som var interessant å se var at de hadde mange sivile vektere som tilsynelatende gikk ren patruljering. De ”minglet” med menneskene og holdt en meget lav profil. Enkelte var ikledd en type myk uniform. De hadde en mørk bukse og hvit skjorte uten noen form for merker. Det som gjorde at de skilte seg ut fra resten av befolkningen, var de synlige håndjernene og sambandet de hadde med seg. For oss turister skapte dette en god trygghetsfølelse. De grep inn i de situasjoner det strengt tatt var nødvendig. Spørsmålet er om denne formen for beskyttelse vil fungere hensiktsmessig i Norge.

⁵⁰Balvig (1997) s. 73.

De ulike kontrolltjenestene vaktsselskapene tilbyr i dag blir oftest utført sivilt. Eksempel kan være skjenkekontroll, butikkkontroll, kontroll av butikkens ansatte og lignende. Jeg mener at sivile vektere kan ha en meget preventiv effekt på kriminaliteten. Som et utgangspunkt legger man vekt på menneskets indre kontroll. Dersom et menneske, likevel, velger å begå et lovbrudd, må vekteren kunne gripe inn, slik at den formelle kontroll overtar. Det bør etterstrebes å få til en balansegang mellom indre og ytre kontroll.

I og med at vaktsselskapene er innleid på kontrakt, har de større ressurser å sette inn i nærmiljøet. Det vil koste staten uforholdmessig mye hvis politiet skal benyttes til de samme oppgavene. Når vekterne blir godt kjent i miljøet, kan de lære seg hvor ”gjerdet er lavest”, slik at de kan foreta valg som gjør sikkerheten bedre.

Etter gjeldende rett har ikke vekteren adgang til å foreta ren patruljering. Det de må ha adgang til å gjøre, er å forflytte seg fra et objekt til et annet enten til fots eller ved hjelp av bil. Etter mitt skjønn er forflytningen en indirekte patruljering. Det har vist seg for eksempel i Karl Johansgt., at de ulike objektene er fornøyd med denne type ”patruljering”. Det skaper et godt miljø i gatene, og dermed kan både ansatte og befolkningen forøvrig føle seg tryggere. Når man ser på den utviklingen som har vært de siste årene hva angår slik ”patruljering”, uten at myndighetene har grepet inn mot dette eller har hatt noen innvendinger, tror jeg dette på sikt kan bli en vekteroppgave. De kan bli en positivt supplement til politiet. La meg kalle vekterne politiets høyre hånd. Ulempen kan være at det skaper en sosial skjevhet.

Som nevnt ovenfor kan dette utvikle seg i den retning at det kun er de med god økonomi som har mulighet til å leie inn et vaktsselskap. Det må ikke bli slik at økonomisk evne skal være avgjørende for om en har anledning til å skaffe seg beskyttelse mot kriminalitet. Dette kan tale for at vaktsselskapene bør få komme på banen i større grad enn i dag.

Det foregår en utvikling hva angår politivirksomhet, en vridning fra politi mot selskap som tilbyr sine tjenester, private aktører. Loader kaller det et skifte fra politi til

politivirksomhet.⁵¹ De tjenestene selskapene tilbyr vokser frem fordi det er et marked for dem, der forbrukere ønsker å betale for tjenesten. Så lenge etterspørselen er til stede, er det ikke noe mål i seg selv å tviholde på et monopol for politiet. Tanken om at politiet skal være suveren, kan ødelegge muligheten for en positiv utvikling. Utviklingen er etter mitt skjønn gått så langt at det er usannsynlig med kun en aktør.

Politikerne legger i økende grad ansvaret for kriminalitetsbekjempelse til borgeren selv. Staten gir opp den eksklusive rett til bruk av ressurser. Folk blir direkte delaktig i planleggingen, samt at de får den beskyttelse de måtte ønske. Individet må selv ta ansvar for sin egen sårbarhet. Ulempen er de useriøse aktørene. Spørsmålet er hvordan man skal kontrollere de private aktørene. Jeg mener at løsningen er et samarbeid mellom de private aktørene og staten. Utfordringene ligger i hvordan samarbeidet skal tilrettelegges.

6.3 Psykiatri og tvangsmakt

De ulike preferansene det enkelte menneske har er blitt nevnt ovenfor. Et eksempel er psykiatrien, der politiet er til stede ved tvangsinnleggelser av psykisk syke mennesker. De møter som regel opp med to til tre tjenestemenn, og da gjerne uniformert. Som pårørende har jeg selv erfaringer med hvordan den syke opplever dette. Om de ikke har vært redde og har hatt tvangstanker før, så får de det i hvert fall da. Den syke er seg bevisst hva som venter en, og han er kanskje i tillegg glad for endelig å få hjelp. Det kan derfor føles skremmende at uniformerte polititjenestemenn kommer for å hente en. Vedkommende sitter med en visshet om at han kan bli ilagt håndjern, samt at de har lovhjemmel til å ta han med makt. Det kan også virke nedverdiggende ovenfor naboer, eller andre som skulle tro at dette er en pågripelse på grunn av en kriminell handling. Politiet parkerer med en uniformert bil utenfor hjemmet. Det i seg selv kan virke skremmende på folk. En kan selv tenke seg hvordan et psykisk sykt menneske vil takle dette.

Jeg er i tvil om samfunnet er tjent med at vektere overtar denne oppgaven, fordi mange av pasientene er psykotiske og derfor kan oppfattes som uberegnelige og farlige.

⁵¹ Loader (2000).

Politiet er antagelig bedre rustet for de utfordringer en kan forvente ved en slik transport.

På den andre siden fremgår det av Aftenposten 14/11-04 at transportoppdrag for psykiatrien har ekspandert. For under et år siden foretok Oslopolitiet cirka 160 psykiatriske uttrykninger i måneden. Bare i oktober i år har dette økt til 229. Det vil si mer enn 7 transporter i snitt pr. dag. Oslopolitiet er fortvilt over ressursbruken. Et slikt oppdrag tar i snitt halvannen time og utgjør 4 fulle årsverk som går på bekostning av gatepatruljering. Dette bør det etter mitt skjønn tas bedre hensyn til ved budsjettforhandlingene. Vi er ikke tjent med at den type oppdrag skal gå på bekostning av annet forebyggende arbeid.

Pr. dags dato er polititjenestemennene bedre trent og har bedre forutsetninger for å kunne takle de utfordringene de kan møte. En løsning kan være at politiet bør bli flinkere til å stille sivilt. Etter å ha snakket med en rekke polititjenestemenn har jeg fått forståelsen av at de i størst mulig grad skal opptre sivilt på disse oppdragene. Problemet er at de ofte patruljerer uniformert når de får oppdraget. De har ikke alltid anledning til å dra på politistasjonen for å skifte klær. Dette peker etter mitt skjønn nok en gang tilbake på politiets manglende ressurser. I lys av den risiko slike transportoppdrag medfører, og med de kvalifikasjoner politiet har for å håndtere farlige situasjoner, er samfunnet best tjent med at politiet fremdeles tar seg av oppgaven.

7 En uthuling av enhetspolitiet?

Tatt i betraktning vakselskapenes bidrag på sikkerhetsmarkedet, er spørsmålet om dette kan medføre en uthuling av enhetspolitiet i Norge. På den ene siden har vi en lovgivning som tilsier et monopol.⁵² På den andre siden har vektere overtatt visse politioppgaver, og dermed kan det virke som om enhetspolitiet er opphevet. En slik type aktivitet settes det forbud mot i pl. § 26 (1), som forutsetter at det er

⁵² Pl. § 1 (1).

forbudt for andre enn politiet å organisere eller delta i privat virksomhet som har som formål å opprettholde ro og orden eller drive andre former for alminnelig rettshåndheving på offentlig sted.

Politirolleutvalget⁵³ advarer mot at man gradvis nærmer seg en uthuling av prinsippet. De hevder at eventuelle unntak burde være få og sterkt begrenset, samt at politiet bør være så stort at det ikke oppstår behov for surrogatløsninger. Eksempler på slike, mener de, kan være private politikorps, borgervern eller vaktelskap med politilignende funksjoner. Det private sikkerhetstjenestemarkedet er beklageligvis uoversiktlig, men det gjelder ikke bare i Norge. Johnston⁵⁴ mener at statistiske data over sikkerhetsindustrien er tvilsomme. Dette kan sees i lys av de debattene hvor det er uenighet om hvor grensene for hva som tilhører sikkerhetsindustrien går. At politiarbeid skilles mer og mer fra staten, er et veldokumentert fenomen.⁵⁵

Loader og Walker hevder at det er blitt et spørsmål om i hvilken grad politiets suverenitet har blitt mangfoldig, overlappet eller delt. Videre mener de at staten før var en betydningsfull aktør for levering og regulering av politivirksomhet. Nå er det med andre ord blitt flere grupper som deltar. Resultatet kan være en deling mellom politifunksjonen (policing) og stat. Spørsmålet er om det er i denne retningen man ønsker at den norske sikkerhetsindustrien skal gå. Er en oppdeling av politimonopolet ønskelig? Politiet har ikke anledning til å være på alle steder, til alle døgnets tider for å ivareta sine oppgaver. De bør kontinuerlig vurdere hvor deres synlighet virker best forebyggende, samt hvor de kan kontrollere mest hensiktsmessig. Kan vekterne delta i større grad? På dagtid i, Karl Johansgt., observeres i hovedsak kun uniformerte vektere, som et resultat av at ulike butikkene har innleid vaktelskap for å ivareta sikkerheten. Vekterne forflytter seg mellom de ulike objektene. Dette kan for folk flest oppfattes som patruljering.

Det kan hevdes at patruljering ikke har noen effekt på kriminaliteten, men det kan likevel bli et resultat at lovlydige borgere føler seg tryggere, fordi det er en vokter i området, og det kan få borgerne til å tro at det er de som tar seg av ro og orden, og ikke

⁵³ Ot.prp.nr. 54.

⁵⁴ Johnston (1992) s. 71.

⁵⁵ Loader og Walker (2001) s. 9.

politiet. La oss si at folk har denne oppfatningen. Hva slags konsekvenser får det? Det hevdes at man får en mistro til politiets evne og vilje til å beskytte borgerne. Dette kan igjen føre til at man i mindre grad oppsøker politiet hvis det skulle være behov. Prinsippet om et enhetspoliti er i ferd med å bli uthult, fordi nettopp oppfatningen om politiets reelle oppgave har endret seg. I realiteten er faktisk politiets oppgave blitt endret. Samfunnet er dynamisk og i endring. I tillegg er samfunnets behov for kontroll endret på de ulike arenaene. Vektore overtar oppgaver som politiet utførte tidligere. Denne endringen kan gi både negative og positive konsekvenser, som jeg vil nevne nedenfor.

7.1.1 Positiv konkurranse?

Johnston⁵⁶ påpeker at privatiseringen vi har sett gjennom flere år har vært gjenstand for debatt. Enkelte stiller seg positive til å fjerne monopolet og oppmuntrer til konkurranse. Resultatet kan bli en økt kvalitet på produktet, samt at flere står sammen om bekjempelsen av kriminalitet. Ekspertisen blir lagt til alle og enhver. Folk får tilbake ansvaret for egne handlinger. Som en sammenligning kan det være interessant å se dette i forhold til hva Christie hevder er kjernepunktet i en kriminalsak.⁵⁷ Han mener at prosessen er overført fra en konflikt mellom to konkrete parter til en konflikt mellom en av partene og staten. Offeret blir en slags dobbel taper, på den ene siden er han offer for den kriminelle handling, på den andre siden tar staten over hans deltakelse. Han har tapt sin sak til staten.

Jones og Newburn⁵⁸ anser privatiseringen som en vedvarende prosess av formalisert sosial kontroll, i stedet for å se det som en deling av politioppgaver. Ascer⁵⁹ hevder at suksessen avhenger av sosiale, politiske og organisatoriske faktorer. Hun mener at privatiseringen av lokalt servicearbeid er best når kravene kommer fra folk på gulvet, enn fra ledelsen. På lik linje med Shearing mener hun at det er en fordel med en ”bottom up”- tankegang. Spørsmålet er om privatiseringen bidrar til at makt og ansvar blir forflyttet fra staten til produsenter og investorer eller til forbruker. Hva blir nå statens rolle?

⁵⁶ Johnston (1992) s. 47.

⁵⁷ Christie (1978).

⁵⁸ Jones og Newburn (2002) s. 130.

⁵⁹ Referert i Johnston (1992) s. 49.

Den sosiale endringen vil neppe frata staten all makt. Den er mer et resultat av folkets økonomiske prioriteringer. De ønsker at pengene skal bli benyttet i nærområdet i stedet for å betale skatter og avgifter til staten. Folk kan se det som en selvhjelp og ønsker i større grad å gjøre seg uavhengige av staten.

Undersøkelser fra England og USA bekrefter at politistyrken ikke er redusert, heller det motsatte, til tross for at utviklingen på det private sikkerhetsmarkedet har kommet mye lenger der enn i Norge. Bedrifter og privatpersoner har ikke ”følt” at politiet i tilstrekkelig grad har gitt dem høy nok beskyttelse. For å fylle ”tomrommet” har de valgt å benytte seg av andre aktører, som for eksempel vektere.

Forst⁶⁰ argumenterer med at politiet mister sin autoritet ved ikke lenger å ha den støtte i folket som de burde ha. Man undergraver sluttresultatet i stedet for å finne årsakene til ekspansjonen av vaktelskapene. Etter mitt skjønn går utviklingen i retning av at politimonopolet blir uthullet, fordi grensene for hva private selskaper overtar av politiets oppgaver er blitt forskjøvet. Hvor langt skal det gå? Det er vanskelig å sette en klar grense for hva som er, eller bør være, politioppgaver og hva slags oppgaver som kan tillegges vaktelskapene.⁶¹

8 Vaktelskapenes generelle og spesielle rettigheter

Vaktelskapenes rettigheter er todelt, de generelle og de spesielle.⁶² De generelle rettigheter har med hva vekteren har lov hjemmel til å foreta seg, eksempelvis regler om når vekteren har myndighet til å pågripe et menneske, eller hva slags adgang han har til å gjøre fornuftige preventive tiltak for å unngå kriminalitet. De spesielle rettighetene er avtalefestet, forhandlet frem mellom partene. Et eksempel kan være en avtale mellom eieren av et kjøpesenter og vaktelskapet som er tilpasset områdene på stedet.

⁶⁰ Forst og Manning (1992).

⁶¹ Mer om dette nedenfor.

⁶² Button (2003) s. 230.

Vaktselskapet foretar trusselvurderinger når de fremforhandler nye prosjekter. Resultatet er individuelle avtaler basert på trusselbildet.

8.1 Bedriftenes rasjonaliseringsprosess

For å klare seg i markedet har mange bedrifter gjennomgått en rasjonaliseringsprosess. Tidligere hadde bedriftene egne ansatte som stod som ”sperrevakter” eller andre ansatte som hadde funksjoner av kontrollerende karakter. I de senere årene har bedriftene sett lønnsomheten av å benytte vektere som kan ta seg av disse oppgavene. De sparer ressurser på opplæring av egne ansatte, samt kostnadene av å ha vedkommende i arbeid. Andre fordeler er vaktelskapenes brede kompetanse på området, og deres muligheter til å koordinere oppdragene med andre oppdrag i nærheten. Resultatet, er deres mulighet til å levere produktet eller tjenesten til en lavere kostnad..

8.2 Vaktelskapenes legale status

I kjølvannet av rasjonaliseringsprosessen nevnt ovenfor får man en rekke nye problemstillinger som har med hva slags kompetanse de private vaktelskapene skal ha og hva slags myndighet de har til å håndheve ulike lover, regler eller sett av normer. Hva er deres legale status eller generelle rettigheter? Når det gjelder rettshåndhevelse, har en vakter samme kompetanse som den alminnelig borger. Rammene for den private rettshåndheving fremgår av reglene om nødverge og lovlig selvtekt.⁶³ Videre er det enkelte straffeprosessuelle regler om bruk av tvangsmidler som kan være av interesse. Jeg avgrenser mot en behandling av nødverge-/nødrettsbestemmelsene. Jeg vil i det følgende konsentrere meg om spørsmål som har med lovlig selvtekt, beslag, pågripelse å gjøre.

8.2.1 Lovlig selvtekt

Selvtekt er i utgangspunktet forbudt. Formålet er at forhold skal bli anmeldt til politiet slik at de kan bistå. Unntak kan gjelde i de tilfeller hvor saken er så vidt liten at det kan virke urimelig, overfor den krenkede, å måtte gå gjennom det offentlige,⁶⁴ eksempelvis naboens barn som stjeler fotballen til sønnen din. Du er ikke da pålagt å anmelde forholdet, men kan i stedet gå til naboen og hente tilbake ballen. Et annet eksempel på lovlig selvtekt kan være lov om rettergangsmåten i straffesaker av 22 mai Nr. 25. 1981

⁶³ Auglend mfl. (2004) s. 887.

⁶⁴ Auglend mfl. (2004) s. 892.

(Strprl) § 206 (1) 2 pkt. som gir hjemmel for å ta tilbake gjenstanden hvis en treffer en tyv på ”på fersk gjerning eller ferske spor.” Det skal mye til for at en selvtektshandling skal anses for å være lovlig.⁶⁵ Et eksempel fra rettspraksis⁶⁶ er gullsmedforretningen som hadde vært utsatt for et tyveri. Gullsmeden hadde mistanke til en bestemt person og anmodet politiet om å ransake vedkommendes bolig. Dette valgte politiet ikke å gjøre. Gullsmeden tok, med hjelp av to personer, saken i sine egne hender. De tok seg inn i den mistenktes hus og hentet tyvegodsset. Alle de tre ble tiltalt og dømt (betinget) etter Almindelig borgerlig Straffelov av 22 mai. Nr. 10. 1902 (strl.) § 355 for ulovlig tilsniking i hus. Høyesterett la særlig vekt på de

konsekvenser det kan få om borgerne tar rettshåndhevingen i egen hånd når de – med eller uten grunn – er utilfreds med politiets eller påtalemyndighetens rettshåndheving.

Borttauing av en motorvogn som er parkert på annen manns eiendom kan under gitte omstendigheter være et tredje eksempel på lovlig selvtekt. Eieren av området skal først be om hjelp av politiet for å få bilen fjernet bilen, se Veitrafikklov av 18 juni. Nr. 4. 1965 (vtrl.) § 37.

8.2.2 Frihetsberøvelse

I det følgende kommenteres spørsmålet om vekterens adgang til pågripelse. Vekteren har etter strprl. § 176 (1) 2. pkt., i likhet med andre borgere, hjemmel til å pågripe en mistenkt som ”treffes eller forfølges på fersk gjerning eller ferske spor”. ”Fersk gjerning” forstås når mistenkte oppdages mens han er i ferd med å utføre lovbruddet, samt når han oppdages umiddelbart etter forøvelsen, og det er klart at han er gjerningsmannen. Begrepet ”ferske spor” vil si at forfølgningen må finne sted direkte i tilknytning til lovbruddet eller det for øvrig er klart hvilken retning gjerningsmannen har forsvunnet. Etter pågripelse skal gjerningsmannen straks overgis til politiet.⁶⁷ Et problem i denne sammenheng er at politiet har en tendens til å komme lang tid etter anropet. Hvor lenge kan vekteren holde på gjerningsmannen? Og hva slags oppfatninger får de menneskene som observerer situasjonen? Oppfatter de vekterne som ”harde”?

⁶⁵ Auglend mfl. (2004) s. 893.

⁶⁶ Rt.1989 s. 64 på s. 65.

⁶⁷ Jfr. strprl. § 176 (2).

De materielle vilkår i strprl. § 171 flg. må være oppfylt for at pågrepelse med hjemmel i strprl. § 176 (1) 2. pkt skal være lovlig gjennomført. Det er et krav om ”skjellig grunn” til mistanke for en eller flere handlinger som har en strafferamme på mer enn 6 måneders fengsel, i tillegg til at en av de spesielle vilkårene må være oppfylt.⁶⁸ En kan forøvrig se bort fra den straffbare handlings alvor med hjemmel i strprl. § 173 dersom gjerningsmannen treffes på ferske spor og ”ikke avstår fra den straffbare virksomhet”. Det fremgår av nødvergebestemmelsen i strl. § 48, dens (3) jfr. (1) og (2) at det kan benyttes fysisk makt for å foreta en lovlig pågrepelse etter strprl. § 176.

Strprl. gir privatpersoner, og derfor vekterne en viss rett til å ta i bruk tvangsmidler.⁶⁹ Vurderingen er da om folk flest er klar over strafferammen på de ulike lovbrudd. Jeg er i tvil om de tenker over dette når de står oppe i en situasjon. På den annen side er det ofte mest naturlig for folk å ta kontakt med politiet. Her har vekterne et fortrinn. De skal ha satt seg inn i lovgivningen på området, og bør derfor ha kompetanse til å ta de rette vurderingene. Strprl. § 173 (1) gir hjemmel for pågrepelse hvis strafferammen er lavere. Det er da et vilkår at gjerningsmannen ikke avstår fra den straffbare handling. Når det gjelder avkreving av personalia har en vekter ingen hjemmel til dette. Det må i så fall bero på samtykke fra vedkommende.

Jeg har snakket med vektere om problemstillinger rundt dette med frihetsberøvelse. Jeg har en oppfatning av at praksis har sklidd ut slik at pågrepelser blir foretatt i større utstrekning enn hva de har lovhjemmel til. For å kunne vurdere riktigheten av dette spurte jeg flere vektere som ”patruljerer” i Karl Johansgt., 7 totalt, om de har kunnskap om sine legale rettigheter. Jeg snakket først med en ”patruljerende” vekter, så hans områdeleder og i tillegg deres avdelingssjef. De var meget bevisste på hva de hadde hjemmel for å gjøre, og ikke. Gjennom media kan man få et inntrykk av at vekterne har en tendens til å gå utover sin kompetanse og forsøker å være litt ”cowboyer”.

De jeg snakket med var ”forunderlig” konsekvente i måten de utførte arbeidet. De har en arbeidsinstruks å forholde seg til, og ledelsen i Securitas er meget strenge på at denne

⁶⁸ Se strprl. § 171 (1).

⁶⁹ Auglend mfl. (2004) s. 896.

overholdes. De holder kontinuerlige kontroller over vekterne sine, og alle uregelmessigheter som oppstår i løpet av et skift skal rapporteres. Spørsmålet i denne sammenheng er om uregelmessighetene reelt blir rapportert. Mine erfaringer i vokterbransjen tilsier at rutene til vekterne ofte er hardt belastet. De har uforholdsmessig mye å gjøre, noe som kan føre til at rapportskriving ved skiftets slutt ofte blir glemt. Videre kan det være flere hendelser som blir glemt i løpet av vekten, i tillegg til at vokteren ofte går 12-timersskift, som resulterer i at de er slitne når de kommer inn på kontoret og av den grunn vil raskt hjem.

Vekterne er påpasselige med å holde seg innenfor håndbokens instruksjoner. De er engstelige for å miste integriteten utad, derfor ønsker de å holde seg innenfor hva de har lovhjemmel til. Deres oppgave er begrenset til å observere, kontrollere og rapportere. Vokteren skal som utgangspunkt ikke gripe inn i en gitt situasjon.

Oppfatningene til vekterne jeg var i kontakt med tilsier at praksis ikke har sklidd ut. På den andre siden er jeg i tvil om hvorvidt vekterne er helt ærlig på hvordan de arbeider når de blir stilt ovenfor spørsmålet.

I gangene på Securitaskontoret hører man stadig vekk om hendelser som vekterne har ordnet opp i. I tillegg gir informasjon fra media et generelt inntrykk av at det er store mørketall. Grensene for hva vekterne strengt tatt har lovhjemmel til, kan være strukket. Jeg stiller meg derfor tvilende til om praksis er i henhold til gjeldende rett. Til tross for at Securitas tilsynelatende er nøye med å ikke gå utover sin myndighet, vil jeg ikke utelukke at andre aktører eller vaktelskap til tider kan strekke sin kompetanse litt lenger enn det de strengt tatt har adgang til.

Et eksempel er en hendelse som ble tatt opp i en underrettsdom fra 2002.⁷⁰ Saken gjaldt to vekters behandling av en 19-åring som var kommet inn på Oslo S ved stengetid. Vedkommende ville ikke fjerne seg på oppfordring fra vekterne. Han ble påført håndjern og lagt i bakken. Lagmannsretten var enig med byretten i at vekterne hadde utøvd vold, som dekkes av gjerningsinnholdet i straffebudet. Spørsmålet for lagmannsretten var om det forelå noen straffefrihetsgrunn. Den aktuelle bestemmelse er

⁷⁰ LB-2002-00636.

nødvergebestemmelsen i strl. § 48. Bestemmelsens (3) forutsetter at nødvergeregelen også kommer til anvendelse med hensyn til handlinger som foretas i den hensikt å iverksette en lovlig pågrepelse. Lagmannsretten slo fast⁷¹ at vaktjeneste på en sted som Oslo S lett vil kunne skape et behov for utførelse av gjøremål som har likhetstrekk med den håndhevelse av ro og orden som er omhandlet i pl. § 7 (1). Dette er i utgangspunktet en politioppgave. Så lenge vaktjenesten nødvendiggjør elementer av denne type ordenshåndhevelse, må det antas at vekterne, på lik linje med polititjenestemenn, gis en forholdsvis romslig ramme for skjønn når deres handlinger skal vurderes i ettertid.⁷² Hva angår polititjenestemenn er det i hovedsak gitt tilslutning for et slikt prinsipp i Rt. 1995 s. 661. Lagmannsretten hevdet videre at når det først er nødvendig med inngripen som innebærer vold, kan det ikke være noen grunn til at denne romsligheten skal være mindre for vekterne. På den andre siden forutsatte lagmannsretten at på grunn av vekterens begrensede kompetanse, burde de ha utvist atskillig større tilbakeholdenhet med voldelig inngripen enn det er antatt at polititjenestemenn bør gjøre. Det skal i forholdsmessighetsvurderingen etter strl. § 48 (2) tas hensyn til om vedkommende person ikke ønsket å forlate området på oppfordring fra vekteren eller om vedkommende på andre måter opptrådte på en påfallende måte. Lagmannsretten kom til at det i dette tilfellet forelå straffefrihetsgrunn med hjemmel i strl. § 48 (3).

Når det gjelder å fjerne mennesker som skaper uro på et privateid område, gjelder ”minstemiddelprinsippet”. Det vil si at vekteren skal benytte seg av midler som er så skånsomme som mulig. Videre må det være samsvar mellom det maktmiddel man benytter og den ugjerning vedkommende har foretatt seg. Vekteren må i første omgang henstille vedkommende om å gå ut, før han har adgang til å benytte seg av sterkere midler, sml. pl. § 6 (2).⁷³ Det er et maktutøvende skille mellom politi og vekter. Ofte dukker de juridiske problemer opp nettopp i de situasjoner hvor borgerne ikke ”aksepterer” at vekterne griper inn. Når politiet pågriper en gjerningsmann, er dette allment akseptert. Det er gitt at de tar tvangsmiddelet, håndjern, i bruk. Når vekterne bruker makt på samme måte, er det ikke like akseptert.

⁷¹ Dommens s. 3.

⁷² Dette er fulgt opp i dom avsagt 26. mai 2004.

⁷³ Se også strprl. § 178.

Hva beslag angår, kan en vekter kun ta beslag i de direkte tilgjengelige gjenstandene. Dette kommer av at vekteren ikke har noen rett til ransaking. Unntak kan forekomme i de situasjonene der hvor man har mistanke om at personen besitter gjenstander som kan brukes til vold eller til å unnvike, strprl. § 178 (2). Det fremgår av strl. § 206 (1) at vedkommende må treffes eller forfølges på fersk gjerning eller freske spor.

8.3 Spesielle rettigheter

Har en vekter adgang til å nekte demonstranter å gjennomføre en demonstrasjon inne på et privateid område? Må demonstrantene ha tillatelse fra eieren for å kunne ytre sin sak? Spørsmålet er om det er hensynet til ytringsfriheten eller eieren som vil bestemme over sine egne arealer som veier tyngst⁷⁴. I en dom avsagt av *EMD, Appleby and others vs UK(2003)*, kom de til at hensynet til eiendomsretten hadde fortrinn, under forutsetning av at demonstrantene hadde et alternativ offentlig sted å markere sitt syn. Det vil si at vekterne har anledning til å nekte demonstrantene adgang. På grunnlag av denne dommen vil vekternes arbeide lette politiets oppgaver og dermed frigi ressurser til andre formål.

8.3.1 Fangetransport

Fangetransport er et eksempel på at vaktelskapene har tatt over en politioppgave. Dette er et eksempel på "contracting out" i Norge.⁷⁵ Statens oppgaver er blitt lagt ut på anbud. Transporten overlates til private leverandører i regi av staten. Prøveprosjekt startet 1. oktober i år og skal ha en varighet på 2 år. Hafslund Sikkerhet AS overtok ansvaret for å kjøre fanger i politiets varetekt i tre fylker, Telemark, Vestfold og Søndre Buskerud.

Det meste av informasjonen jeg har om dette baserer seg på et intervju med en av vekterne som har begynt som fangetransportør. Hensikten med prøveprosjektet er å avklare om dette er en tilfresstillende måte å lette politiets oppgaver på slik at de får bedre mulighet til å konsentrere seg om ordinært politiarbeid. Det er mye penger å spare på prosjektet.

⁷⁴ Auglend mfl. (2004) s. 837.

⁷⁵ Lorentzen s. 7

Tidligere beregninger fra 2002 viser at det kun i Oslo skjer 11 000 fremstillinger til retten hvert år.⁷⁶ I Oslo politidistrikt ble det benyttet ca. 64 stillinger til å dekke transportene, det vil si cirka 100 millioner kroner per år av allerede stramme budsjetter. Transporten ble lagt ut på offentlig anbud og resulterte i en årlig pris på cirka 6 millioner kroner i de tre politidistriktene. For staten kan offentlig anbud på enkelte tjenester som i utgangspunktet ligger hos politiet være lønnsomt. Grunnen til dette er at veksten i offentlig og privat sektor er styrt av ulike typer intensiver.⁷⁷ Lønnsøkningen i private selskap må kompenseres med en økning i produktiviteten for at bedriften skal kunne opprettholde konkurranseevnen. Dette mangler delvis i et offentlig byråkrati. Konkurrerende vaktelskaper tvinges til å tenke innovativt for å holde kostnadene nede, da målet er å være ledende i markedet.

Hafslund benytter seg av 30 vektere som skal ta seg av fangetransporten i de tre prøvefylkene. Vekterne er plukket ut etter en nøysom vurdering blant 150 søkere. De har ansatt 6 personer på heltid, mens resten er på beredskap. Vekterne må ha plettfri vandel, i tillegg til det ordinære vekterkurset. For å få en begrenset politimyndighet må de gjennom et tre ukers kurs på Politihøgskolen. Unntaket gjelder for de vekterne som har bakgrunn fra politiet eller fengselsvesenet, ettersom de regnes for allerede å ha de nødvendige kvalifikasjonene. Da kurset ble avholdt, var det 9 personer som falt inn under unntaket. Flere av deltakerne hevdet at det var negativt at de ikke deltok, fordi de mente at det ikke skapte noen felles forståelse av den jobben de skal gjøre fremover.

Kursinnholdet består blant annet av stressmestring, om hvordan man skal mestre en brann, arrestteknikker og HMS, (Helse, Miljø og Sikkerhet). I tillegg består kurset av psykiatri, korrekt behandling av fanger, konflikthåndtering, kommunikasjon, SEFO-informasjon, rapportlære, etikk, om opptreden i retten, flerkulturell forståelse og om hvordan de skal transportere fanger. Vekterne får etter å ha deltatt på kurset, adgang til å bruke tvangsmidler som håndjern og transportjern (fötter/hender) for å ivareta fangenes og vekternes sikkerhet. Vekterne som transporterer fanger blir regnet som offentlige tjenestemenn og blir derfor også kontrollert av SEFO. Politiet skal fremdeles

⁷⁶ Kriminalomsorgens intranett.

⁷⁷ Lorentzen s. 8.

transportere de som regnes som farlige eller de som man kan anta ønsker å rømme. Dette er en vurdering politiet foretar i forkant før transporten.

Transporten kan skje mellom fengsel, arrest, tinghus og lignende. Det skal benyttes en transportør per fange. De skal kjøre minibusser med 8 seter, samt personbiler med plexiglass mellom de innsatte og føreren. Det skal ikke være noen form for bur i bilene, og det skal maks være tre innsatte per transport. Fangene skal i tillegg ha en transportør hver seg. Transporter til psykiatriske sykehus skal ikke foretaks av vekterne, men de kan foreta transport av andre fanger innenlands, via fly.

En av de største fordelene med prøveordningen er at det kan bidra til et mer synlig politi, fordi politienhetene ikke lenger er bundet opp til fangetransporten. De kan bruke ressursene på bekjempelse av kriminalitet, i stedet for å bruke tiden på oppgaver som strengt tatt andre bør kunne overta. Etter mitt skjønn sitter politiet inne med så mye kompetanse og lærdom at de må få anledning til å bruke den. Dette har også med deres utvikling å gjøre. Det kan være sunt for polititjenestemennene at de gis oppgaver de synes er en utfordring. Hvis ikke, kan de føle at de stagnerer og da kanskje miste lysten på å gjøre en god jobb.

Jeg ser også fordeler med at det er en liten gruppe som tar seg av transporten og spesialiserer seg på denne. Etter hvert som de får mer erfaring, vet de ”hvor skoen trykker” og hva slags foranstaltninger de bør ta. På den andre siden kan man være skeptisk til denne utviklingen. Er dette et steg i retning av at vaktelskapene skal få større myndighet? Jeg ikke sikker på om det er en negativ konsekvens.

Det er en del oppgaver, eller hendelser, politiet må ta seg av der jeg mener at andre aktører kan gjøre en like god jobb, for eksempel trafikkregulering ved veiarbeid. Hvorfor må man ha en godt trent politimann på overtid for en slik jobb? Kunne ikke samfunnet være tjent med at en vakter i større grad tar over disse oppgavene? Det økonomiske aspektet er en del av vurderingen. Det er billigere å benytte seg av en vakter til denne oppgaven, og politiet får mulighet til å arbeide med litt ”tyngre” ting som de har fått opplæring i. Ved trafikkuhell bremses nysgjerrige mennesker ned bilene sine, fordi de vil se hva som har skjedd. Dette resulterer i lange køer. En polititjenestemann fortalte meg at de ofte, etter litt store bilulykker, måtte få bistand av

voksne sivile, som var på ulykkesstedet. Sivilisten fikk da en politivest på seg og skulle hjelpe til med å forebygge nye ulykker ved å dirigere trafikken videre. Jeg forstår at de på grunn av ressursmangel ser dette som en tilfredsstillende løsning. På den andre siden mener jeg det av trafikksikkerhetshensyn må være bedre å lære opp vektere til å gi assistanse.

Jeg ser ikke for meg at vi skal etablere et B-politi, men heller en slags "elitevektere" på enkelte områder. Det som kan tale mot en slik ordning er at det lett kan skli ut, og at det for folk flest kan være vanskelig å skille mellom de ulike typer vektere, og politiet. En forutsetning bør da være at en foretar en streng kontroll med virksomheten. Et alternativ til at vektere tar over enkelte oppgaver kan være at det blir bevilget mer penger til egne polititransporter. Jeg tenker da på en spesialisering innenfor politiet. Politiarbeidet er både spesialisert og generalisert. Spesialiseringen betyr at en tjenestemann har god kunnskap om et emne, eksempel kan være tjenestemannen som kun arbeider med narkotikaproblematikken. Den generaliserte politibetjenten kan litt om mange ulike emner innenfor bekjempelsen av kriminalitet. Et eksempel er de som jobber i ordenstjenesten. De har mange ulike oppdrag og oppgaver innenfor tjenesten sin. Spesialiseringen innenfor politiet koster penger. Politikerne krever at bekjempelsen av narkotikakriminalitet, organisert kriminalitet og vold skal prioriteres. Dersom vaktelskapene overtar noen av de oppgavene som er lavere prioritert hos politikerne, vil det totalt sett kunne "lette pengesekken". I stedet for at man skyver oppgaver over til det private markedet, bør politikerne etterstrebe en balanse mellom spesialisering innenfor politiet og bruken av private ressurser.

8.3.2 Patruljering

Som nevnt ovenfor er det politiets oppgave å opprettholde offentlige ro, orden og sikkerhet, se pl. § 2. Hovedinnholdet i vaktelskapenes virksomhet skal være å observere, kontrollere og rapportere. Vekterne skal medvirke til å skape trygghet og sikkerhet i samfunnet. Ren patruljevirkomhet har vært gjenstand for diskusjon, fordi det ligger nær opp til politioppgavene. Både forarbeidene til pl. og vaktl. fremhever at det bør være en oppgave forbeholdt politiet. Det prinsipielle standpunkt er at ren patruljering og ordenshåndhevelse er en politioppgave.

Den patruljeringen som foregår blant annet i Karl Johansgt. i Oslo sentrum er ofte blitt kritisert. Her har vekterne ulike objekter å ta seg av i form av butikkene i gaten. For folk flest kan dette se ut som ren patruljering. Det vekterne i realiteten gjør, er å forflytte seg mellom de ulike objektene. Man kan strengt tatt ikke nekte vekterne å bevege seg, til fots eller ved hjelp av bil, mellom objektene. Effekten av denne ”patruljeringen” er den trygghetsfølelse som skapes for mannen i gata, kunder i butikkene, ansatte på objektene osv. Vekteren virker som et positivt supplement til politiet, som ikke har ressurser til lik overvåking eller mulighet til å gi samme service. Problemet er at vekteren ikke har noen større myndighet enn vanlige privatpersoner. Dette kan skape situasjoner som ikke alltid er like enkle å håndtere. Et eksempel kan være en hendelse i gata som mennesker stimler sammen rundt. Enkelte av dem henvender seg til vekterne med ønske om at de skal gripe inn. I dette tilfellet har ikke vekteren mer myndighet enn de som henvender seg til ham. Resultatet kan bli at tilskuerne får et negativt bilde av vekteren, fordi de har en forventning om at han kan roe gemyttene. Dette kan igjen lede til at vekterne mister noe av integriteten utad og at det skapes en falsk trygghet for folk.

Som nevnt ovenfor er vekterne en del av det tapsforebyggende arbeidet. De kan for eksempel være innleid for å holde oppsikt med et industrilokale. I denne sammenheng skal de etterse at forholdene på objektet er i tilfredsstillende stand. På rundene skal de sjekke at vinduer er stengt, dører er låst, kaffetraktere er slått av og så videre. Ser de uregelmessigheter med for eksempel ulike typer hærverk, skal dette rapporteres videre. Dette er et viktig ledd i det tapsforebyggende arbeid.

En undersøkelse fra USA er et godt eksempel. Broken Windows teorien⁷⁸ er basert på et eksperiment foretatt av psykologen Philip Zimbardo fra Stanford-universitetet i USA. Teorien tar et oppgjør med den tradisjonelle, reaktive måten å drive politiarbeid på. Zimbardo tok to identiske biler uten skilt og forlot dem med panseret åpent. Den ene plasserte han i et middelklassestrøk i Palo Alto. Den andre ble parkert i et tøffere nabolag ved Bronxcampusen til New York University. Bilen som stod parkert ved Bronx ble slaktet i løpet av en dag. Den i middelklassestrøket fikk stå urørt i en hel uke, inntil Zimbardo knuste en av vinduene med en slegge. Da ble bilen slaktet i løpet av

⁷⁸ Wilson (1983) s. 75-89.

noen få timer. Professorene Georg L. Kelling og James Q. Wilson mener at dersom en knust rute i en bygning ikke raskt blir byttet, kan andre raskt bli fristet til å knuse flere ruter, fordi den knuste ruten vil gi inntrykk av forfall. Resultatet kan bli en ond sirkel hvor gatelykter knuses og individer med lyssky virksomhet tiltrekkes. Markeds plasser for kriminelle aktiviteter skapes. I slike miljøer vil borgerne føle seg utrygge og de kan bli engstelige for å oppholde seg der. Teorien legger vekt på at politiet skal ta mindre forhold like alvorlig som alvorlig kriminalitet. Det er i denne sammenhengen vekternes tilstedeværelse virker forebyggende. De skaper et samarbeid mellom vakt selskapet og samfunnet for øvrig i og med at de tar kontakt med for eksempel gårdeier hvis det har forekommet hærverk. Dette taler etter mitt skjønn for at samfunnet kan være tjent med at vektere i større grad kan drive med patruljering på slike områder.

8.3.3 Bomiljøtiltak

Vakt selskapene har de siste årene tatt på seg ansvaret for sikkerheten i flere borettslag. Tjenesten har blitt kritisert på grunn av dens patruljerende form. Regelen omgås ved å kontrakt feste ansvaret for flere objekter innenfor borettslagsområdet. Dette kan sammenlignes med tjenesten de utfører i Karl Johansgt.⁷⁹ Bomiljøvektene sjekker at garasjeanleggene er i forsvarlig stand, at boder og oppganger er låst, at vinduer på objektene er lukket og lignende. På denne måten strider ikke tjenesten med reglene for den private rettshåndhevelse. Tidligere klarte vi selv å passe på at dører, porter og lignende var låst. Er det riktig å uansvarliggjøre oss selv ved å tillate andre å overta ansvaret for disse oppgavene? Vi kan bli ”bortskjemte” og den primære kontrollen svekkes.

Spørsmålet er om vi for fremtiden er tjent med vakt selskapenes bidrag på dette området. Vil dette i realiteten skille seg fra patruljeringen som er godtatt på et kjøpesenter? På begge stedene foregår patruljeringen innenfor et geografisk avgrenset og privateid området. Kan forskjellen ligge i at man her ikke har et avgrenset området i form av en bygning? Det fremgår ofte i media at politiet ikke har nok ressurser til å ta seg av sine lovpålagte oppgaver. I lys av dette kan en vurdere om samfunnet er tjent med at vekterne ivaretar de behov som har oppstått. Etter gjeldende rett er deres oppgave å observere og eventuelt melde fra til politiet. En av de første og kanskje mest

⁷⁹ Se punkt 8.3.2.

omdiskuterte tjenester innenfor dette feltet i Norge er bomiljøtiltaksordningen på Holmlia. Vekterne er blitt en integrert del av nærmiljøet ved at de ”patuljerer” rundt på området. Det forekom ofte mye bråk på T-banestasjonen i nærområdet, spesielt i helgene. Beboerne følte på grunn av dette en frykt for å bevege seg ute. Vekterne begynte derfor å møte opp på stasjonen til de tider det var mest bråk. På grunn av vekterens synlighet ble det en nedgang i antall negative hendelser. Beboerne trengte ikke lenger være engstelige for å bevege seg utendørs. Holmlia-prosjektet er et godt eksempel på at vokterordningen kan virke kriminalitetsforebyggende, dette på grunn av vekternes tilstedeværelse, i tillegg til at politiet kan få frigjort ressurser fordi vekterne tar seg av dette spesifikke området.

En annen variant av bomiljøtiltak har man eksempel på i USA. Det er de såkalte ”gated communities”.⁸⁰ Ellin definere disse samfunnene som

...residential developments with patrolled entryways and a clear separation from other neighborhoods, usually by a secure fence.⁸¹

Dette er kanskje den mest ekstreme varianten av privat vakthold. Det ligger i navnet at dette er et inngjerdet eller et innmuret boligområde. I områder som i hovedsak består av eneboliger, er det mest normalt å leie inn private selskaper. Antall hus er varierende, men det har vist seg at jo mer eksklusive disse områdene er, desto færre hus og bedre sikkerhetssystemer. I blokkene med eierleiligheter er det normalt at beboerne tar seg av vaktholdet selv, ”self-policing”. Graden av adgangskontroll varierer fra fysiske sperringer, som elektroniske porter med eller uten videokamera, til heldøgns plasserte sikkerhetsvakter som passer på at kun de med adgangstegn slipper inn. Områdene blir sterkt bevoktet og innbyggerne lever separert fra storsamfunnet. De har stengt seg selv ute, eller skal man si inne, fra de sosiale problemene som samfunnet utenfor står overfor.

Kempa med flere⁸² bruker ”Heritage Park” som eksempel. Der har beboerne alt hva de trenger innenfor territoriet. De er i prinsippet selvforsynt. Derfor har de strengt tatt

⁸⁰ Bayley og Shearing (2001) s. 7.

⁸¹ Ellin (1997) s. 33.

⁸² Kempa (2004) s. 571.

ikke behov for å bevege seg utenfor sitt eget samfunn. Slike inngjerdete samfunn innebærer et begrenset innsyn for allmennheten. Derfor kan det være vanskelig å vurdere hvorvidt slike ordninger er med på å redusere kriminaliteten. Lovbrudd som blir begått bak murene trenger ikke å bli oppdaget av storsamfunnet. Det man kan legge merke til er, for det første, at vaktholdet ikke eksklusivt trenger å tilhøre de private aktørene. Man har eksempler fra Houston hvor politiet lagde slike samfunn for de fattige for å forhindre kriminalitet. For det andre kan en merke seg at beboerne ofte må betale et gebyr for administreringen av vaktholdet. Dette illustrerer problemet med å skille for strengt mellom offentlige og private tjenester. Videre kan det se ut som om segregeringen innebærer en gruppering av likesinnede mennesker slik at man holder ute de menneske som er annerledes enn en selv. Beboerne på området må undertegne avtaler som inneholder regler for hva som er tillatt innefor deres samfunn. Innbyggernes frykt for kriminalitet og deres ønske om trygghet oppnås dermed på bekostning av deres frihet.

Bayley og Shearing hevder at slike samfunn kan anses for å være lokalt selvstyre eller en form for ikke statlig selvhjelp. Det blir laget løsninger eller organisasjoner uavhengig av staten. For det tredje kan nabolagene lage en ad hoc rådgivende forsamling for å mobilisere ressursene. Eksempler på slike tiltak kan være at beboerne ser til hverandres hus, de melder fra til politiet hvis mistenkelig personer oppdages, beboerne patruljerer i gatene på bestemte tider av døgnet, de kan mekle ved nabokrangler og lignende. Bayley og Shearing understreker at i de tradisjonelle samfunnene kan hele byer organiseres til å ta ansvar for sikkerheten som et supplement til det man ser på som utilstrekkelig politibeskyttelse.

Ved "gated communities" kan en se likhetene disse samfunnene har med et ordinært fengsel. Jeg tenker da spesielt på utbredelsen av tekniske sikkerhets- og overvåkningssystemer, samt økningen i den private vaktbransjen. Dette kan føre til en lavere toleransegrense for kriminalitet. Balvig trekker paralleller mellom en frivillig innesperring, som "gated communities", og en ufrivillig innesperring, som fengsel innebærer.⁸³ Han mener det blir overflødig å spørre om hvem som er i fengsel. En bør i

⁸³ Balvig (1995)

stedet konsentrere seg om hvem som er mest i fengsel, og hvem som har det verst. Han skriver videre:

Den sikre by eller det sikre liv – det kriminalitetsfri samfund – er måske en af de farligste illusioner, vi kan indrette vor tilværelse efter. Det er som at lægge dynamit med en lang lunte under fællesskabet og samfundet. Det virker og fungerer umiddelbart for den enkelte, varmer lidt og virker afskrækkende medens luntene brænder. Men på lang sig vil en opløsning af fællesskabet skabe usikre omgivelser at leve i og uudholdelig utryghed i dagligdagen.⁸⁴

Slike samfunn skaper grobunn for mistillit mellom mennesker, og fiendebilde blir vanskeligere å få avkreftet når man ikke lenger har kontakt med andre enn de som er like en selv. Balvig mener tryggheten man oppnår er en kortvarig glede. Den vil på sikt skape mistillit mellom mennesker. En risikerer derfor en oppløsning av fellesskapet og samfunnet, som igjen gir økt usikkerhet og utrygghet. Erfaringene tyder på at slike samfunn ikke er hensiktsmessig for å redusere kriminaliteten. Til tross for dette vil jeg ikke se bort fra at slike samfunn kan etablere seg i Norge. En kan allerede se konturene på Aker Brygge, hvor det er mange luksusleiligheter som er godt skjermet fra omverdenen med patruljerende vakter, adgangskort og lignende. I og med at leilighetene er godt hevet over gateplan, kan folk leve et tilnærmet usjenert liv.

Jeg mener det er viktig å se på vekterne som et positivt bidrag i miljøet. Utviklingen i USA og England kan tolkes slik at de samme endringene kan skje her. Vaktselskapene vil nok ikke helt og holdent ta over polititjenesten, men jeg tror samfunnet kan være tjent med at vektere gis myndighet til å drive med ren patruljering på borettslagenes eiendommer.

8.3.4 Uttrykning

Vaktselskapene tilbyr uttrykninger som en del av sikkerhetspakken ved noen av de tjenestene de utfører. Det kan dreie seg om uttrykning til en utløst boligalarm eller alarmen på et industrilokale, uttrykning til husbråk, til utløste rans- og overfallsalarmer. Problemet er at uttrykningene lett kan oppfattes som et tilbud om å gripe inn i en pågående konflikt som muligens forutsetter maktbruk. De som leier inn selskapet forventer at vekterne kan ta affære hvis behov skulle oppstå. Etter gjeldende rett er

⁸⁴ Balvig (1995) s. 169.

dette en politioppgave. Det er kun politiet som har lovhjemmel til å benytte fysisk makt i tjenesteutøvelsen. På den annen side er vekternes økende arbeidsoppgaver et eksempel på en videre sosial prosess. De deltar i økende grad på flere områder.

Loader⁸⁵ skriver om vaktelskapenes markedsføring. Han benytter et eksempel hvor et selskap i England deler ut løpeblad. På disse løpebladene blir det skissert et bilde av en ukjent tyv som klatrer inn et vindu og som senere blir tatt av en vokter. I løpebladene blir det stilt spørsmål om man er bekymret for å bli det neste målet og om man er bekymret for tyver i området. Vaktelskapet skriver at man ikke skal være bekymret:

We provide a 24 hour patrol, alarm response and key holding service 365 days a year. All our officers are trained to a high standard (British Security Industries Association) to give you and your family personal, professional protection.

De ønsker muligens å skape en frykt blant folk. I markedsføringen av boligalarmer, spiller vaktelskapene på en tanke om at den kriminelle velger et hus uten alarm hvis han skal begå et innbrudd i et nabolag. Hus med alarm blir godt merket og det kan i miljøet skape frykt for at en vokter kommer raskt på stedet, og faren for at de vil bli oppdaget øker. Videre kan det i avtalen mellom eier og vaktelskapet være en klausul om at de skal kjøre innom og sjekke huset på ulike tider av døgnet. På den andre siden kan det forekomme profesjonelle kriminelle eller kriminelle under ruspåvirkning som tar sjansen uansett.

Jeg har vært i kontakt med en politibetjent som var frustrert over vekternes håndtering av uttrykning. Hun fortalte at vekterne alltid var raskest på stedet etter en utløst ransalarm. Når politiet kom, hadde vekterne grepet inn og tatt hånd om ransmannen. Hun likte ikke å komme på stedet for kun å ta over en tyv. Videre hevdet hun at det er politiets oppgave å beskytte samfunnet. Men hvorfor er det alltid vekterne som kommer først til stedet? Har dette med politiets prioriteringer å gjøre eller har de for mange oppgaver å ta seg av? Min egen erfaring tilsier at det går veldig raskt på Securitassentralen når det først er utløst en alarm. En mann ringer nærmeste vokter i området, mens en annen ringer politiet. Vekterne som er ute, samarbeider seg i mellom og gir hverandre assistanse hvis det skulle være behov for det. Etter mitt skjønn trenger

⁸⁵ Loader (1999) s. 373.

det ikke kun ha med politiets prioriteringer å gjøre. Jeg kan vise til eksempler fra den perioden jeg kjørte verditransport på natten. Det fremgår av vår arbeidsinstruks at vi ikke skal gå inn i en bankfilial dersom skallsikringen står som frakoblet eller om det er utløst en alarm. Uttrykningsvektene blir tilkalt for å klarere området. Sentralen vet da om det har vært gjentatte utløste alarmer et sted, og om det av den grunn kanskje ikke er nødvendig å tilkalle politiet. De avventer situasjonen for å unngå å stresse politiet unødige. Dette kan derfor være en av grunnene til at vekterne kommer først på stedet.

Min oppfatning er at det kanskje ikke trenger å skje så mye unormalt på skiftet til vekterne som har med uttrykning å gjøre, noe som dessverre kan føre til at de overkompenserer når det først skjer noe. Dette kan være betenkelig med tanke på en eventuell gisselsituasjon. Videre er det varierende grad av erfaring hos vekterne. Det kan føre til at de ikke utfører stor nok grad av skjønn i de hendelsene de kommer opp i.

9 Konklusjon/oppsummering

I denne oppgaven har jeg drøftet problemstillingen hvorvidt samfunnet vil være tjent med å anvende andre aktører enn politi når det gjelder bekjempelsen av kriminalitet og opprettholdelse av ro og orden.

Jeg har kommet til at det er hensiktsmessig å tillate flere aktører innenfor sikkerhetsindustrien. Staten, i samarbeid med vaktelskapene bør bli flinkere til å ”luke” ut useriøse aktører ved å intensivere kontrollen av aktørene for å sikre en kvalitativ god utførelse. Det må gis nødvendig utdanning slik at vekterens kunnskap er tilstrekkelig til å kunne opprettholde de krav vi stiller til oppgaveutførelsen. Videre må man søke å unngå at vi får et klaseskille blant folket hva sikkerhet angår.

De senere år har vi sett en vekst av privateide områder. Politiet opptrer i liten grad på disse områdene. Vekteren fyller her tomrommet etter politiet, men den allmenne mann i gata har ikke like stor respekt for vekteren. Tanken om at politiet skal være suveren, kan ødelegge for en positiv utvikling. For å holde tritt med utfordringene på

kriminalitetens bane kan vekteren være et positivt bidrag for å øke folkets indre kontroll.

På grunn av den risiko transporten av psykiatriske pasientene medfører, bør politiet også i fremtiden ta seg av denne, da gjerne i sivilt.

Politiets reelle rolle har endret seg som en del av samfunnsutviklingen, og er dermed i ferd med å bli uthulet. Dette gir økt konkurranse og politiet må bli flinkere til å tenke innovativt. Etter gjeldende rett har vaktelskapene samme myndighet som den allmenne mann i gata.

Lagmannsretten⁸⁶ har lagt føringer på at når vakttjenesten har elementer av ordenshåndhevelse som omhandlet i pl. § 7 (1), må vekteren gis en forholdsvis romslig ramme for skjønn når deres handlinger skal vurderes i ettertid. Rettspraksis taler også for at vekteren kan nekte demonstranter adgang på et privateid område.

Drøftelsen ovenfor viser at vaktelskapene omgår regelen om at patruljering er en politioppgave. Kanskje det er dags for en lovendring? Det samme viser seg i forhold til bomiljøtiltaksordningene. Problemene i denne sammenheng er husbråkttilfellene og andre typer uttrykninger, og folkets forventninger om vekterens inngripen.

Jeg mener det er viktig å forstå at det alltid vil være et skille mellom politi og vakter. Det autoritative aspektet står sentralt i vurderingen. Instituttene vil neppe bli likestilte på grunn av politiets maktmonopol. Det reelle behov for et organ som tar seg av restoppgavene taler imidlertid for at vaktelskapene får kompetanse, særlig på områder som grenser mot den alminnelige handlefrihet. Man kan heller ikke se bort fra at det i fremtiden vil forekomme at vaktelskapene overtar flere tjenester. Det i seg selv trenger etter mitt skjønn ikke å være noe negativt. Samfunnet er ikke tjent med et enten eller syn, men heller en balansegang mellom politi, private vaktelskaper og et samarbeid mellom disse. Resultatene man oppnår, og middelet for å nå best mulig resultat, bør stå i fokus. Hva er til det beste for flest mulig borgere?

⁸⁶ Se note 70.

Institusjonene, politi og vektertjenestene, bør sees som to ”paralleller” som jobber i et samarbeid med et felles mål om å bekjempe kriminalitet og opprettholde ro, orden og sikkerhet. I USA og England har utviklingen gått så langt at det ikke lenger er sannsynlig med kun en aktør innenfor sikkerhetsindustrien. Jeg mener at vekterne er et viktig tilskudd til samfunnets kamp mot kriminalitet og utrygghet.

10 Litteraturliste

Alminnelig tjenesteinstruks for politiet fastsatt ved kronprinsregentens res. Av 22. juni 1990.

Auglend, Ragnar L., Mæland, Henry John, Røsandhaug (2004): *Politirett*. Oslo: Gyldendal akademiske.

Balvig, Flemming (1995): *Kriminalitet og social kontroll*. København: Columbus Forlag.

Balvig, Flemming (1997): "Kontrollbilleder", i Materialisten. Tidsskrift for forskning, fagkritikk og teoretisk debatt. Materialisten, nr. (2) 1997 s. 65-76.

Bayley, H. David og Shearing, Clifford D. (2001): *The New Structure of Policing: Description, Conceptualization, and Research Agenda*. National institute of justice.

Button, Mark (2003): *Private security and the policing of quasi-public space*. International Journal of the Sociology of Law.

Christie, Nils (1978): *Som folk flest*. Oslo: Universitetsforlaget.

Christie, Nils (2.utgave 9 opplag 2001): *Hvor tett et samfunn?* Oslo: Universitetsforlaget.

Ellin, Nan (1997): "Shelter from the storm or form follows fear and vice versa". I Architecture of fear. New York: Princeton Architectural Press.

Finstad, Liv og Høigård, Cecilie (1997): *Kriminologi*. Oslo: Pax Forlag A/S.

Forst, Brian og Manning, K. Peter (1999): *The privatization of policing*. Washington, D.C: Georgetown University Press.

Gisle, Jon (2002): *Jusleksikon*. Oslo: Kunnskapsforlaget.

Johnston, Les (1992): *The Rebirth of Private Policing*. London: Routledge.

Jones, Trevor og Newburn, Tim (1998): *Private security and public policing*. England: Biddles Ltd., Guildford and King`s Lynn.

Jones, Trevor og Newburn, Tim (2002): *The transformation of policing? Understanding Current Trends in Policing Systems*. England: the Centre for Crime and Justice Studies.

Kempa, Michael, Stenning, Philip and Wood, Jennifer (2004): *Policing communal spaces. A Reconfiguration of the "Mass Private Property" Hypothesis*. British Journal of Criminology 44(4).

Kyvsgaard, Britta (1990): *Er lediggang roden til alt ondt?* Københavns Universitet: Kriminalistisk Institutt.

Loader, Ian (1999): *Consumer culture and the commodification of policing and security*. Departement of criminology, Keely University.

Loader, Ian (2000): *Plural Policing and Democratic Governance*. London: SAGE Publications.

Loader, Ian og Walker, Neil (2001): *Polcing as a public good: Reconstituting the connections between policing and the state*. Keele University, UK and European University Institute, Florence, Italy.

Lorentzen, Håkon: *Begrepet "privatisering"-innhold og implikasjoner*. Institutt for samfunnsforskning.

Newburn, Tim (2001): *The commodification of Policing: Security Networks in the Late Modern City*.

Olaussen, Leif Petter (1983): "Om angst for vold og alvorlig sjikane". Lov og rett, 115-134.

Olaussen, Leif Petter (1995): "Angst for voldskriminalitet I Norge", i Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskap s. 249-272.

Wilson, Q. James (1983): *Thinking about crime*.

Dommer:

Rt. 1989 s. 64.

Rt. 1995 s. 661.

LB-2002-00636

Avsagt av Oslo tingrett 26. mai 2004 med saksnummer: 03-014425MED-OTIR/03.

Lovforarbeider:

NOU 1991:10, *Flere gode leveår for alle*.

Ot.prp.nr. 54, *Lov om vaktvirksomhet* (1999-2000)

Forskrift:

Forskrift om vaktvirksomhet fastsatt av Justis- og politidepartementet 25. mai 2004 med hjemmel i vaktl. § 15.

